

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

**VOLNOČASOVÉ AKTIVITY V CENTRU SOUČASNÉHO UMĚNÍ DOX – NÁVRH A
REALIZACE ZÁJMOVÉHO KROUŽKU PRO ŽÁKY 1. STUPNĚ ZŠ**

Diplomová práce

Bc. Eliška Pýchová

Vedoucí diplomové práce: doc. Mgr. Petra Šobáňová, Ph.D.

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem použila jen uvedené prameny a literatury.

V Olomouci dne 21. 4. 2017

.....

vlastnoruční podpis

Děkuji doc. Mgr. Petře Šobáňové, Ph.D., za odborné vedení a poskytnutí rad při zpracovávání diplomové práce. Díky patří i vedení Centra současného umění DOX, které mi umožnilo kroužek založit, stejně tak jako vedoucímu lektorského oddělení DOXu Mgr. Jiřímu Raitermanovi za pomoc během realizace praktické části práce.

Obsah

Úvod.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1. Zájmové vzdělávání a jeho význam.....	9
1.1 Zájem.....	9
1.2 Definice zájmového vzdělávání	10
1.3 Organizační formy v zájmovém vzdělávání.....	10
1.4 Zájmová činnost, její podstata a dělení	11
2. Dítě na prvním stupni základní školy	12
2.1 Období nástupu do školy.....	12
2.2 Základní schopnosti a dovednosti dětí na prvním stupni ZŠ	12
2.3 Výtvarný projev dítěte mladšího školního věku	14
3. Vzdělávání v galeriích v současném kontextu.....	15
3.1 Význam galerijní edukace	15
3.2 Galerijní pedagogika a její některé možnosti.....	16
3.2.1 Typologie programů	17
3.2.2 Galerijní pedagog a lektor.....	18
3.3 Recepce umění jako cesta za poznáním	19
3.4 Výchova uměním ve vztahu k výtvarné výchově	20
3.5 Stručný přehled vzdělávacích programů vybraných institucí	21
3.5.1 Vzdělávací programy některých institucí v České republice.....	21
3.5.2 Oblast vzdělávacích programů v zahraničí	22
4. Centrum současného umění DOX	23
4.1 Zaměření a cíle Centra současného umění DOX	23
4.2 Prostorové možnosti Centra současného umění DOX	24
4.3 Doprovodné a vzdělávací programy v DOXu.....	24
II. DIDAKTICKÁ ČÁST	27
1. Založení zájmového kroužku v Centru současného umění DOX.....	28
2. Výstavy v DOXu – zdroj vzdělávacího obsahu Kroužku.....	30
2.1 SPORTU ZDAR!	30
2.1 KAREL NEPRAŠ: RODINA PŘIPRAVENÁ K ODJEZDU	30

2.2	STANISLAV LIBENSKÝ AWARD 2016.....	31
2.3	HAVEL	32
2.4	ČESKÁ CENA ZA ARCHITEKTURU 2016	33
2.5	TOMÁŠ ČÍSAŘOVSKÝ: ÚMYSL A TROCHU NÁHODA.....	33
2.6	GULLIVER.....	34
3.	Pilíře Kroužku.....	35
4.	Struktura příprav a jednotlivé lekce.....	38
4.1	Nalodění	39
4.2	Artonaut a jeho úkol.....	41
4.3	Divák	44
4.4	Rodina připravená k odjezdu.....	49
4.5	Univerzální sportovec	52
4.6	Sklo.....	55
4.7	Průsvit.....	57
4.8	Lampa a malba skleněnkou	61
4.9	Brýle	63
4.10	Fotografie	66
4.11	Malý architekt.....	70
4.12	Manipulace fotografií	73
4.13	Vzducholod'	78
4.14	Betlém.....	81
4.15	Vzpomínka	83
4.16	Kde?.....	86
4.17	Co?.....	89
4.18	Jak?.....	91
5.	Celková reflexe Kroužku	95
4.4	Hodnocení od vedoucího lektorského oddělení DOXu.....	98
	Závěr	99
	PŘÍLOHY	100
	Seznam příloh:	100
	SEZNAM ZDROJŮ.....	106
	Literatura:.....	106

Internetové zdroje:	110
Tiskové zprávy:.....	112
Normy:	112

Úvod

Diplomová práce *Volnočasové aktivity v Centru současného umění DOX návrh – a realizace zájmového kroužku pro žáky 1. stupně ZŠ* je vystavěna na založení a praktickém vedení zájmového vzdělávání v méně obvyklém prostředí, pro děti netypickém. Zájmové kroužky mají v mimoškolním vzdělávání dlouhou a pevnou tradici, my se však pokusíme přesadit tento formát do instituce, která k tomu není primárně určena, do prostor, které si na dětského diváka teprve zvykají.

Současná nabídka volnočasových aktivit pro děti je poměrně široká. Stejně jako spektrum institucí, které je nabízejí od kroužku ve školní družině, domovů dětí a mládeže po soukromé firmy a různá občanská sdružení. Rovněž obsahové zaměření volnočasových aktivit dávno už nestojí jen na hudebních, výtvarných nebo pohybových aktivitách.

Podobně rychle jako se rozvíjí volnočasová pedagogika, pochopily kulturní instituce, že je potřeba věnovat se malému návštěvníkovi, k tomu účelu využívají výstavní prostory metod a forem muzejní a galerijní pedagogiky. Dnes je naprosto běžné, že galerie i muzea nabízejí doprovodné programy právě pro děti nebo rodiny s dětmi.

V této práci se pokusíme propojit oblast volnočasového vzdělávání s oblastí prezentace současného vizuálního umění.

V navrženém volnočasovém útvaru jsme se zaměřili na to, aby děti poznaly výtvarné umění a jeho metody, formy i prostředky, stejně jako poznaly prostředí galerie. Děti by podle nás měly chápat kulturu a umění jako naprosto běžnou součást života. Věřím, že pokud je naučíme chodit do galerie pravidelně v rámci kroužku, budou se i později samy k této instituci vracet.

Cílem práce je vytvořit zájmový útvar, který se bude periodicky opakovat, v Centru současného umění DOX. DOX sice nabízí mnoho programů, ale žádný z nich nemá takový charakter. Obsah všech lekcí bude plně korespondovat s koncepcí centra, zprostředkuje dětem probíhající výstavy a zvolenými aktivitami se pokusíme navést děti ke kritickému myšlení nad některými otázkami současné společnosti.

Jak je obvyklé, tato práce se skládá z teoretické a praktické části. V teoretické části krátce budou popsána východiska, která nám později pomohou při tvorbě jednotlivých galerijních animací, to znamená, že budou korespondovat s obsahem druhé části práce. V teorii si rozebereme zájmové vzdělávání, psychický vývoj dítěte mladšího školního věku, aktuální tendence galerijní pedagogiky a činnost Centra současného umění DOX.

Praktická část se věnuje založení, metodice, východiskům, obsahu a reflexi kroužku, který v DOXu realizujeme.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Zájmové vzdělávání a jeho význam

Vzdělávání neprobíhá nutně jen ve škole i ve volném čase můžeme na dítě pedagogicky působit. V této kapitole bude popsána podstata a možnosti zájmového vzdělávání. Pojmy zájem a vzdělávání jsou pro naši práci podstatné, protože z principů vyplývajících z pedagogiky volného času budeme vycházet při realizaci kroužku v kulturní instituci.

1.1 Zájem

V *Psychologickém slovníku* se hovoří o zájmu jako o schopnosti trvalejšího zaměření soustředit se na určitou činnost. Tuto schopnost doprovází výrazný emoční doprovod, stimuluje mnoho psychických procesů (myšlení, paměť, vůle...). Zájem je v psychologii brán jako osobnostní rys, jako výraz individuality. Zájem přímo souvisí s motivací člověka. Je to samotný motiv k aktivitě a zároveň můžeme být k určitým zájmům více či méně motivováni. Zájmy lze dělit podle intenzity, délky trvání, šíře zaměřenosti, aktivity jedince a míře prožívání. (Hartl, 2004) My využijeme při tvorbě kroužku dvě kategorie – poznávací zájmy (snaha poznat, zvědavost, motiv učení) a praktické zájmy (činnost).

Zájmy se utvářejí v dětství. Kromě vnitřních faktorů jako jsou věk, fyzická i psychická zralost, jsme mnohdy jako děti stavěni před různé podněty, které nám většinou vybírají rodiče. Avšak utváření zájmů a jejich formování je celoživotním procesem. V rámci pedagogiky volného času a mimoškolního vzdělávání je úkolem pedagoga, nebo proškoleného pracovníka uspokojovat a rozvíjet dítě ve smysluplné činnosti, utvářet zájmy (vytvářet podmínky pro vznik nových) a formovat je i dále usměrňovat (stimulovat žádoucí nebo tlumit nežádoucí). (Čáp, Mareš, 2001)

1.2 Definice zájmového vzdělávání

Ačkoliv je teorie pedagogiky volného času poměrně mladá, v České republice má silnou pozici, kterou si budoval už během 50. let 20. století jako mimotřídní a mimoškolní výchova. Šlo tehdy především o zájmovou činnost (technické, přírodovědné a sportovní aktivity), která nebyla tolik zatížená ideologií. (Kaplánek, 2012)

Dnes máme zájmové vzdělávání ukotveno ve školském zákoně a vyhlášce č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Hovoří o něm i národní koncepce Bílá kniha – národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Tato tři politická východiska definují zájmové vzdělávání poměrně úzce zaměřené do školského systému, mluví o něm jako o doplňku školní výuky. Širší definici nám nabízí Šerák: „systém krátkodobých i dlouhodobých organizačních forem, které umožňují edukační, rekreační, poznávací a tvůrčí volnočasové aktivity účastníků, realizované neformálním i informálním způsobem a směřující k saturaci jejich individuálních zájmů, k rozvoji a kultivaci osobnosti a k celkovému zlepšení kvality života jedince“ (Šerák, 2009, s. 503)

Zájmové vzdělávání se vyznačuje specificky dostupností, přitažlivostí, nenuceností, možnostmi výběru, možnostmi svobodného rozhodnutí, možnostmi vlastní iniciativy, formálností a neformálností zájmového vzdělávání. (Kaplánek, 2012)

1.3 Organizační formy v zájmovém vzdělávání

Organizační formy jsou dány charakterem subjektů, které volnočasové vzdělávání nabízejí. Nám nepůjde o spontánní činnost (z hlediska zařízení), hodláme zájmovou činnost řídit, proto zmiňme formy formálně ustanovených skupin, jako je soubor, klub, oddíl, kurz a kroužek.

Soubor se zaměřuje na prezentaci své činnosti na veřejnosti, mívá více členů a je složitě strukturovaný. Klub je často založen na receptivní činnosti účastníka a má volnější organizaci. Oddílem označujeme často místo, kde probíhají tělovýchovné a turistické aktivity. Kurz má vymezenou délku trvání a cílí na osvojení určitého množství vědomostí, dovedností.

Kroužek je pak zájmový útvar, který se nás přímo týká. Jde o menší formu, jejíž činnost má za úkol vnitřní obohacení členů a ve které mnohdy vznikají osobní vazby mezi účastníky.

1.4 Zájmová činnost, její podstata a dělení

Pod pojmem zájmová činnost rozumíme činnost, která je zaměřena na rozvoj individuálních potřeb, zájmů a sklonů. (Kaplánek, 2012)

Podle Pávkové „zájmová činnost vhodně podněcuje, podporuje a rozvíjí samostatnost, tvořivost a zdravou společenskou aktivitu“. (Pávková, 2011, s. 166). Můžeme tak děti vést k participaci na politickém, kulturním a hospodářském životě společnosti.

Obecně můžeme tvrdit, že zájmová činnost může rozvíjet celou osobnost člověka. Její funkce není jenom výchovně vzdělávací, ale i zdravotně hygienická. Zájmová činnost je prvkem motivace, socializace, relaxace i regenerace všech sil člověka. Takováto aktivita přináší zdravotní, kulturní, výchovně vzdělávací a společenskopolitické hodnoty. Vztáhneme-li její vliv na jedince, hovoříme tak o prostředku seberealizace i o místě, kde může dítě zažít úspěch, posílit si sebevědomí, překonat sociální problémy. (Pávková, 2011)

Poslání zájmového vzdělávání, jehož nástrojem je zájmová činnost, můžeme pojmut i jako rozšiřování vědomostního obzoru a překonání jakékoli jednostrannosti, budování širších předpokladů pro kultivaci osobnosti, dotváření její hodnotové orientace a možnosti seberealizace, zlepšení kvality života jedince a prohloubení jeho nezávislosti, rozšíření kompetencí, upevnění sebekontroly a psychické pohody individua. (Šerák, 2009)

Široké tematické rozpětí u volnočasových aktivit už jsme zmínili výše v textu, dělit zájmovou činnost a zájmy obecně tak lze podle několika kritérií. Pávková uvádí úroveň činnosti (aktivní a receptivní), intenzitu (hluboké a povrchní), časové trvání (krátkodobé, dočasné, přechodné, trvalé), koncentraci (jednostranné a mnohostranné) a společenskou normu (žádoucí, nežádoucí). Činnost může být rukodělná, technická, přírodovědná, esteticko-výchovná, tělovýchovná a sport, turistika a činnost společenskovední. Nás budou při realizaci práce nejvíce zajímat esteticko-výchovné činnosti, které rozvíjejí kreativitu a představivost, formují vztah dítěte k estetickým hodnotám a podporují jeho emocionální složku. A rovněž rukodělné činnosti, při kterých se děti naučí různé pracovní postupy a manuální dovednosti.

2. Dítě na prvním stupni základní školy

Už z názvu práce vyplývá, že se zaměřujeme na děti, které chodí do první až páté třídy, tedy v rozmezí od 6 do 12 let. Je to čas v životě dítěte, kdy musí přijmout novou roli žáka, zvyknout si na povinnosti školní docházky, naučit se pracovat ve skupině, akceptovat jinou než rodičovskou autoritu a zároveň se během tohoto období rychle a zásadně mění jeho fyzické a psychické předpoklady. Rozdíl mezi prvňákem a dítětem v páté třídě je značný, proto je potřeba uvědomit si psychické aspekty období mladšího školního věku.

2.1 Období nástupu do školy

Než vstoupí dítě na první stupeň základní školy, musí u zápisu prokázat svou školní zralost. Dítě je po somato-psycho-sociální stránce připraveno na nároky plynoucí ze školní docházky, určí své emoce, chování i pozornost. (Vágnerová, 2012)

V kognitivní rovině by dítě mělo chápat svět realističtěji. Posuzuje stálost či změnu velikosti i množství, dokáže věci seřadit podle zadaných kritérií. Dítě začíná logicky myslet a pracovat analyticko-syntetickým způsobem. Například předložený obraz je schopno chápat i po jeho částech, nejen v celku jak tomu bylo dříve. V rámci emocí má dítě přiměřenou kontrolu nad city a impulzy, své přání je schopno odložit v zájmu splnění cíle. Při vstupu do školy už by dítě mělo zvládnout práci ve skupině a vzdát se osobních potřeb ve prospěch společných cílů. Rozvoj schopnosti soustředit se a vydržet u zadaných úkonů déle je velmi postupný. Pobyt ve škole bez matky a schopnost podřídit se cizí autoritě je dalším znakem školní zralosti. (Langmeier, 2006)

2.2 Základní schopnosti a dovednosti dětí na prvním stupni ZŠ

Je nutné si uvědomit, že rozdíl ve vývoji dítěte v první a páté třídě je velmi znatelný ve všech rovinách osobnosti. Během celého období se zlepšuje jemná a hrubá motorika. Koordinace pohybů celého těla nedělá dětem na konci tohoto vývojového období problém, jedinec rovněž disponuje větší svalovou silou a rychleji se pohybuje. (Langmeier, 2006)

V tomto věku je dítě pozornější, soustředěnější, podněty více zkoumá, lépe zrakově a sluchově vnímá. „Vnímání se stává více cílevědomým aktem.“ (Langmeier, 2006, s. 121) Vývoj zrakové percepce umožňuje dítěti rozeznávat jednotlivé tvary celku,

polohu, velikost, rozměry, ale i probíhající změny v pozorovaném předmětu. (Vágnerová, 2012)

Ve vývoji řeči zaznamenáváme velký pokrok. Počet aktivních slov, která dítě používá, stoupá, rozumí nejen novým slovům, ale i novým významům. Takový rozvoj řeči má vliv na rozvoj paměti. Dítě se může opírat o větší pojmový aparát. Krátkodobá i dlouhodobá paměť je stabilnější. Už od první třídy začíná dítě využívat paměťových strategií, opakuje si látku, tvoří mnemotechnické pomůcky, později si podle sebe uspořádává myšlenky. Velmi silným prvkem vývoje dítěte v tomto věku je představivost – tedy schopnost vyvolat si z paměti dřívější vjemy. (Lamgmeier, 2006)

S řečí a pamětí souvisí schopnost učení. To má v tomto období rozměr plánovitosti a zaměřenosti. Dítě je schopno zaměřit se na více aspektů osvojované látky, lépe se soustředí a jak rostou požadavky na množství a složitost učební složky, buduje si složitější strategie učení. Pro tyto děti platí, že se jim lépe učí na příkladech pro ně známých situací. (Vágnerová, 2012)

Myšlení mladšího školáka je založeno na reálném světě a na jeho předchozích zkušenostech s ním. Ve svých úvahách logicky operuje, překonává vázanost na jeden aspekt věci a uvažuje ve více souvislostech. Chápe, že jeho názor není jediným, učí se respektovat myšlenky druhých. V přemýšlení akceptuje změny stavu a pracuje s jejich trvalostí. V důsledku nárůstu znalostí se u dítěte mladšího školního věku rozvíjí induktivní myšlení, více své poznatky zobecňuje. Později v tomto období začíná využívat i dedukci. Tuto variabilitu myšlení si děti neuvědomují a své závěry tak stejně vztahují k jimi poznané realitě. (Vágnerová, 2012)

My s mladším školákem pracujeme mimo školu i mimo rodinu, proto nás zajímá, jak se chová ve vrstevnické skupině. V tomto období je skupina vrstevníků silným socializačním prvkem. Pro dítě je důležité uspokojit si zde svou potřebu citové jistoty a bezpečí, učení a seberealizace. „Aby dítě bylo vrstevnickou skupinou akceptováno, musí přijmout pravidla, která v ní platí. Skupina je místem sdílení určité životní zkušenosti, ale i generačního stylu života, ideálů, hodnot a způsobů řešení problémů. Děti se zde učí spolupráci a ohledu na druhé, sebeovládání, ale i specifickým způsobům komunikace.“ (Vágnerová, 2012, s. 338)

2.3 Výtvarný projev dítěte mladšího školního věku

Výtvarné projevy dítěte začínají bez učení další osoby. V momentě, kdy vezme dítě nástroj, kterým se lze projevit, vyzkouší to, hraje si nejdříve sice jen s body a liniemi, později ale pociťuje potřebu zobrazovat známé jevy. (Stadlerová, 2010) Obsahy výtvarného projevu dítěte korespondují s jeho psychickými obsahy. „Dítě by tedy mělo tvořit v souladu s vlastním cítěním – každá myšlenka může najít kresebný projev.“ (Read, 1967, s. 135)

My se budeme zaměřovat na děti ve věku od 6 do 12 let. Tomuto věku odpovídá období konkrétních operací podle členění psychického vývoje dle Piageta. Dítě je schopno operovat v konkrétní činnosti s předměty a převádět je do nových situací. To vše i na úrovni představy. (Piaget, 1997) Oproti předchozímu vývojovému stupni je takové dítě schopno oddělit realitu od imaginace, přesto pro něj není realita závazná norma. Později přechází k vizuálnímu realismu, kdy tvoří na podkladě názorné představy a konkrétního obsahu. Kresba lidské postavy nese mnoho detailů, ale dítě nedodrжуje proporce figury, roviny neodpovídají skutečnosti a neobjevuje se perspektiva. Přibližně od druhé třídy vlivem nových vědomostí a zkušeností pracuje dítě s kresbou důsledněji, je například schopno zobrazit pohyb. Později, asi tak na konci tohoto vývojového období, dochází ke krizi dětského výtvarného projevu. Dítě je silně sebekritické, protože dochází ke srovnávání reálného se zobrazovaným, svůj výtvarný počin chápe jako nepovedený. (Stadlerová, 2010)

Podle Vágnerové stojí za kvalitou kresebného (nebo psaného) projevu dítěte „i úroveň senzomotorické koordinace, především pohybů ruky a oka. V mnoha činnostech, např. při psaní či kreslení, musí být vidění koordinované s pohybovou aktivitou. Vnímání poskytuje zpětnou vazbu o přesnosti různých aktivit a podporuje tak rozvoj mnoha dovedností.“ (Vágnerová, 2012, s. 263).

Tvořivost se u dítěte na prvním stupni základní školy projevuje ještě ve hře. Oproti předškolnímu věku ale s větší fantazijní a prožitkovou náplní. Tvůrčí činnost už dostává řád, protože chápání skutečnosti je vícestranné a objektivnější. Výtvarný projev takto starého dítěte dostává prostorovost, vztahy odpovídají realismu a dítě tvoří podle reálných pravidel. Dítě dokáže tvořit samostatně. V oblasti kreativity při práci lze využít asociační cvičení, problémovou výuku i interpretaci obrázků. (Hlavsa, 1981)

3. Vzdělávání v galeriích v současném kontextu

Předmětem práce je založení zájmového kroužku pro mladší děti v galerii, respektive v centru současného umění, které nedisponuje stálou sbírkou, přesto se v této části budeme opírat i o knihy a texty, které popisují muzejní pedagogiku, protože vývoj vzdělávání v těchto institucích vyplývá jeden z druhého. Úkolem této kapitoly není popsat historii muzejní a galerijní pedagogiky. K našemu účelu postačí nastínit toho, jak si tento obor stojí dnes a to nejen v rámci naší republiky. Kam až zasahuje snaha zprostředkovávání umění veřejnosti?

3.1 Význam galerijní edukace

Pojďme si nejdříve ujasnit, proč je podstatné, aby lidé využívali možnost navštívit galerii, případně muzeum (a v rámci naší práce myslíme především na ta umělecká) ve volném čase. Mezi hlavní poslání muzeí a galerií řadíme budování, péči, správu, veřejnou prezentaci, ochranu a rozšiřování umělecké sbírky, tedy profesionální práci s ní. (Šobáňová, 2007) Jiří Žalman ve své publikaci *Mám v hlavě muzeum* popisuje obrat, který se stal na počátku nového tisíciletí, kdy se muzeologické činnosti mírně přeorientovaly z minulosti na budoucnost. V muzejnictví proběhla jistá reforma, která pomohla institucím vyrovnat se s technologickým pokrokem přicházejícím v posledních letech, avšak musí dále zápasit o svou existenci. (Žalman, 2004) Současně rostou nároky na provoz, prostor i obsah kulturních institucí.

Teze, které Žalman uvádí, hovoří o podstatě kulturních institucí obecně. Poslední z nich podtrhuje podstatu potřeby správné galerijní pedagogiky a jejích aktivních forem. „Kultura představuje souhrn všech materiálních i duchovních hodnot vytvořených za celou dobu existence lidstva. (...) Osvojování si materiálních a duchovních hodnot je prostředkem pro získání schopností optimální orientace ve světě na základě identifikace se světem v jeho integrální podobě, tj. se světem, který má minulost, přítomnost a budoucnost. Kultura není součástí genetické výbavy člověka, tudíž je potřeba materiální a duchovní hodnoty aktivně a stále znovu a znovu předávat z generace na generaci.“ (Žalman, 2004, s. 14)

Jestliže je v muzeu předmětem edukace muzeálie, v galerii je tímto nástrojem vystavené umělecké dílo, obě instituce potřebují pedagogiku k tomu, aby jimi objevené hodnoty v předmětech předávala veřejnosti. (Šobáňová, 2012)

Dovolíme si tvrdit, že nabídka toho, jak dnes může člověk trávit volný čas, je velice široká. Muzea i galerie, stejně jako jiné kulturní instituce, bojují o návštěvníka s jinými poskytovateli volnočasových aktivit (sportoviště, zábavní centra...), ale i s návštěvníkem samotným, který potřebuje po náročném pracovním týdnu relaxovat a odpočinout si.

V současné době máme potřebu poměřovat úspěšnost instituce její návštěvností. Jaký je ale ten správný klíč, aby se lidé rozhodli trávit svůj volný čas v galerii? V podstatě si musíme uvědomit, že už nejde jen o sterilní prezentaci umění pro odborné publikum, ale o jistou službu veřejnosti. Podle Žalmana jde o princip vzdělání a návyků. Budeme-li stejně jako on uvažovat o tom, že návštěvník je ovlivněn přitažlivostí výstavy a na ni navazujícími programy, úrovní prostředí a návštěvnickou vybaveností místa, musíme vzít v potaz fakt, že ještě stále mnoho lidí chápe návštěvu galerie jako nepohodlnou, náročnou aktivitu, za kterou musí zaplatit, a proto využije volný čas jinak. Velmi důležitá je v této oblasti prezentace instituce pro širokou veřejnost, usuzujeme, že nejdůležitější je, aby lidé jednoduše o konkrétních institucích věděli. K tomu může napomoci účast na veřejných akcích, prezentace instituce ve sdělovacích prostředcích, její počiny na sociálních sítích, realizace jiných než výstavních aktivit. (Žalman, 2004)

Zároveň si na tomto místě uvědomme i technologický pokrok a vývoj společnosti. Většina analogových dat už je převedena na digitální a ani kulturní instituce se tomuto fenoménu nevyhnou. Za kulturním zážitkem už se dnes nemusí „chodit ven“, ale filmy, záznamy koncertů i knihy jsou dnes velmi dobře dostupné z pohodlí domova. Některá muzea a galerie vyšly tomuto pokroku vstříc a nabízejí na svých webových stránkách virtuální prohlídky. Galerie nemusí dnes znamenat jen reálný prostor s uměním, ale i virtuální realitu. (Kesner, 2000) Otázkou je, kam až se tento trend dostane prostřednictvím vzdělávacích aplikací.

3.2 Galerijní pedagogika a její některé možnosti

Hovoříme-li o kontextu tradice výchovy uměním a inspirativních kořenech současných forem práce s uměleckým dílem, vzpomeňme teoretika Igora Zhoře, který byl autorem *Školy výtvarného myšlení*. Je to v podstatě sbírka myšlenek a návodů, jak provozovat intermediální estetickou výchovu a alternativní výtvarnou výchovu pro lektory výtvarných kroužků. Škola výtvarného umění probíhá v pěti etapách. V té první se sbírá materiál ke zvolenému tématu (předměty, fotografie a umělecká díla) a následně se

s touto sbírkou účastník seznamuje. Ve druhé jde o výtvarný popis tématu podle pravidel akademické obrazové kompozice. Následuje náročná etapa, kdy má účastník za úkol vybraný předmět ozvláštnit, přetvořit, převést do jiné formy umění. Poslední dvě fáze Školy jsou založeny na kolektivní akci a tvorbě trojrozměrných objektů a performance na dané téma. (Zhoř, 1990)

Samotná galerijní pedagogika a edukace přímo v těchto institucích přináší programy, které „se při kontaktu s výtvarným dílem ve větší míře věnují kreativním aspektům práce a citové rovině vnímání“. (Horáček, 1998, str. 57) Je to dnes velmi rychle se rozvíjející oblast edukace a nástroj mnohých galerií, které vycházejí vstříc nejen dospělému návštěvníkovi.

3.2.1 Typologie programů

Horáček rozděluje typy programů do třech kategorií: teoretické, praktické a smíšené.

Komentované prohlídky a besedy jsou klasickým příkladem teoretických programů. Během nich dochází k předávání většího množství teoretických poznatků, jejich interpretaci a práci s nimi. Při prohlídce dostane návštěvník přiměřeně obsáhlý a hlavně odborně správný výklad děl. Beseda pak mívá podobu rozhovoru odborníků s publikem, který začal krátkým vstupním komentářem a který je dále rozvíjen výměnou názorů. (Horáček, 1997)

Praktické programy tvoří kurzy, ateliéry a tvůrčí dílny. Jde o aktivní práci účastníků od dílčích tvůrčích etud až po rozsáhlejší výtvarnou činnost. Všechny tyto programy jsou založené na teoretických poznacích. (Horáček, 1997) Mohou být několikadenní, přinášet jedno i více témat a lektor si může dovolit zvolit náročnější pracovní činnost. (Šobáň, 2007)

Zvláštním typem programů je animace, která kombinuje teoretické poznatky a praktickou činnost návštěvníka. „Animace v galeriích jsou ‚oživující‘ činnosti, při nichž návštěvníci pomocí různých materiálů či předmětů vytvářejí dílčí výtvarné etudy, které svým principem, technologií nebo obsahovým zaměřením navazují na sledované dílo.“ (Horáček, 1997, s. 71)

Hranice mezi teoretickými a praktickými aktivitami není určena, záleží na lektorovi, jak si program sám vystaví. Co by mělo u animací zůstat stejné, je jejich struktura. Začínáme vstupní evokací k hlavní pracovní části a končíme závěrečnou reflexí. (Šobáň, 2007) Při sestavování animačního programu je potřeba uvědomit si typ výstavy,

záměr a cíl animace, technické podmínky, čas, věkovou strukturu účastníků a individuální možnosti lektora. (Horáček, 1997) Typy, metody a jednotlivé příklady animací můžeme objevit nejen u Horáčka, ale i u autorky Marie Fulkové v publikacích *Galerijní a muzejní edukace*, nebo ve sbornících jako je *Brána muzea otevřena*.

Kromě dnes už zdomácnělých programů, jako je komentovaná prohlídka nebo animace, rozvíjí galerie a muzea další možnosti zprostředkování umění. Například aktivní zóny jsou „ve výstavě zakomponovaná stanoviště, případně zcela či z části oddělená místa (místnosti) v muzeích umění a galeriích, která jsou volně přístupná veřejnosti, jež se zde může alespoň podle naznačených instrukcí aktivně projevit“. (Stuchlíková, 2009, str. 83) Jsou to edukativní místa, kde zpravidla nebývá originál umění. Mohou mít formu zóny s tištěným textem (katalog, interaktivní manuál výstavy), nebo jsou to plně interaktivní výstavy (např. *Magické vikýře PLAY*, Petr Nikl), edukační a relaxační stanoviště přímo v expozici, které využívají práce s kopií originálu díla a samostatné aktivní zóny navazující přímo na výstavu a mající podobu interaktivních dílen pro tvořivého a hravého návštěvníka. (Stuchlíková, 2009)

3.2.2 Galerijní pedagog a lektor

Galerijním pedagogem nazýváme člověka, který má za úkol navázat vztah mezi veřejností a uměním. Jeho dovedností je znalost dějin umění, výtvarných technik a při práci s návštěvníky využívá znalosti z psychologie, pedagogiky a sociální komunikace. Cílem práce galerijního pedagoga (ať už v roli lektora, nebo metodika) je rozvoj tvůrčího potenciálu účastníků a předání teoretických informací. (Horáček, 1997)

Díky rostoucímu trendu a potřebě galerijní pedagogiky, můžeme ve zprostředkování umění pozorovat dialog mezi umělcem, kurátorem a lektorem. (Škaloudová, 2007) Doprovodné programy může vést i umělec sám, kurátoři se zapojují do výstavby programů pro veřejnost a otvírají se tak nové koncepční možnosti výtvarných dílen. Škaloudová ve sborníku *Mezi viděním a věděním* uvádí, že lektoři „ustupují z pozice mediátorů k interpretátorům (...), hledají společně s účastníky vzdělávacího procesu prostřednictvím výtvarných aktivit výpovědní hodnotu obrazů“. (Škaloudová, 2009, s. 91)

3.3 Receptce umění jako cesta za poznáním

Úkolem galerie bývá zprostředkování umění. Když divák do takové instituce přijde, čeká ho poznávání a učení se novým poznatkům. (Štech, 2003) Budeme-li vycházet z pedagogických oborů, máme v podstatě dvě možnosti, jak dětského návštěvníka k novým informacím přivést. Můžeme jít cestou mechanicky transmisivní, nebo konstruktivistickou.

V prvním případě se jedná o předávání hotového poznatku, kdy je dítě v pasivní roli. Můžeme ztotožnit slovo s jeho smyslem, to si ale žádá vysokou formu abstrakce, anebo vyjmenovat další prvky, které s předávaným souvisí a které vedou k pochopení. Rovněž v této formě vyučování můžeme využít analogií a příkladů. Jedním z problémů, které přináší transmisivní učení je novost sdělovaného, není zde totiž zohledněn dosavadní rámec a zkušenosti dítěte. Z toho vyplývá i další problém, a sice že tento model počítá se stejností posluchačů. (Štech, 2003)

Oproti tomu druhý model – konstruktivistický, chápe učení jako aktivní výstavbu poznatku. My v tomto případě dopředu počítáme s tím, že děti přicházejí s nějakou vlastní předběžnou zkušeností, představou, ze které později vycházíme. Na základě dialogů nad jejich prekoncepty stavíme pojmy nové a během toho začleňujeme všechny recipienty. Konstruktivistický model se opírá o princip blízké zkušenosti dítěte, „skutečné poznání vzniká až konfrontací nového poznatku s dosavadní zkušeností“ (Štech, 2003, s. 73) a tvoření poznatkových konstrukcí má badatelský charakter, který předpokládá aktivitu učícího se. Didakticky je pak konstruktivistický model takovým kruhem, kdy je nejprve potřeba analyzovat základní pojmové prvky, analyzovat prekoncepty dětí, identifikovat epistemologické překážky, pak definovat specifické cíle jednotky, vytvořit vhodné situace a nakonec vše zhodnotit. (Štech, 2003)

Jak se dobrat k poznání skrze umělecké dílo a tvorbu se věnuje i publikace Slavíka a Chrže *Tvorba jako způsob poznávání*. Ti uvažují nad procesem kulturní transformace obsahu, nad jeho použitím v rozvoji lidské kultury a výchovy. Dítě při vlastní tvorbě uchopuje obsah sobě vlastním způsobem, dává mu novou strukturu vztahů a vnějších souvislostí, přetváří jej a zároveň poznává. (Slavík, 2013)

3.4 Výchova uměním ve vztahu k výtvarné výchově

Výtvarná výchova je tradiční oblastí formálního vzdělávání. Jiří David pozoruje moderní změny v estetické a výtvarné výchově na přelomu už od 19 a 20. století (David 2008), avšak i dnes může někdy stát tento obor na pomezí technické dovednosti a prostoru pro dětský spontánní projev. (Šobánková, 2007) Důvody proč tomu tak stále je, můžeme hledat v knize Marie Fulkové *Diskurs umění a vzdělávání*, kde uvádí, že začínající učitel je stavěn mezi svou ideální představou výuky a realitu školy. Ve školách nejsou vhodné prostorové ani časové podmínky pro tvořivost dítěte a učitel tak může někdy volit direktivní vedení žáků, aby naplnil vlastní školní vzdělávací program. (Fulková, 2008)

Rámcový vzdělávací program v oblasti *Umění a kultura* může být zaměřen i na tvořivost, která zahrnuje experiment s materiálem v novém prostředí. Učitelům dává možnost, jak narušit dosavadní frontální výuku ve školách a umožnit dětem větší prostor k rozvoji klíčových kompetencí. (Dytrtová, 2006) „Výtvarná výchova se podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání nově vymezuje nejen ke světu výtvarného umění a kultury, ale zaměřuje se třeba také na aktuální jevy ‚populární‘ vizuální kultury.“ (Šobánková, 2007, s. 19)

Výtvarná výchova i galerijní pedagogika mají svá specifika. U výtvarné výchovy jde o schopnost práce s vizuálně obrazným vyjádřením, o rozvoj vizuality a experimentální zacházení se specifickým znakem. Některá specifika výtvarné výchovy lze aplikovat do galerijního prostředí. Obráceně už to tak lehké není, protože galerijní pedagogika staví na specifickém prostředí instituce, cílové orientaci na umělecké dílo (expozici), nestálosti témat a obsahů a nepočítá s kontinuální prací s návštěvníkem. Co tyto obory spojuje je jejich obsahové východisko – umělecké dílo, potažmo celé výtvarné umění a kultura. (Šobánková, 2007)

3.5 Stručný přehled vzdělávacích programů vybraných institucí

Forem a metod, jak dnes divákovi zprostředkovat umění je mnoho. V následující kapitole se popíšeme aktuální nabídku větších galerií, která cílí na dětského diváka

3.5.1 Vzdělávací programy některých institucí v České republice

Národní galerie v Praze (NG) je svou podstatou sice muzeum, ale její místní blízkost Centru současného umění DOX nás nutí popsat některé její aktivity pro děti. To, co nás zajímá, nejsou programy pro školy, které Národní galerie nabízí ve svých šesti budovách, ale programy zaměřené na menší děti a rodiny. S dítětem lze navštívit *Hernu*, která má podobu výtvarné dílny inspirovanou vždy jiným umělcem. Tento program se koná pravidelně třikrát týdně, ale díky své otevřenosti není potřeba se do něho zapisovat. (*Herny*, [2016]) Dále NG nabízí pravidelné ateliéry pro děti. Ateliéry mají charakter kroužku a zaměřují se na zvládnutí výtvarných technik v konfrontaci s originálem uměleckého díla. (*Ateliéry*, [2016]) Další programy NG už jsou opět otevřenější, respektive probíhají formou otevřené dílny o víkendu, nebo pětidenního letního kurzu. Víkendovou dílnu lze navštívit s dítětem od 4 do 15 let a má opět za hlavní úkol zprostředkovat dětem umělecké dílo. (*Víkend*, [2016]) Letní ateliér se uskutečňuje formou příměstského tábora zaměřeného na umění a výtvarnou výchovu v prostorách NG, cílí na děti od 7 do 16 let. (*Letní ateliéry*, [2017])

Galerie hlavního města Prahy (GHMP) má poměrně nově otevřené edukační centrum v Colloredo-Mansfeldském paláci. Obsah a forma doprovodných aktivit odpovídají nabídkám v dalších galeriích. GHMP nabízí komentované prohlídky a galerijní animace pro školy, rodinné víkendové otevřené dílny, kromě toho i kurz pro rodiče na mateřské a rodičovské dovolené. Stejně jako Národní galerie má GHMP výtvarný kroužek. (*Edukace*, [2017])

Moravská galerie, Moravské zemské muzeum, Galerie výtvarného umění v Ostravě i Muzeum umění Olomouc a galerie GASK jsou na tom s doprovodnými programy podobně. Jejich nabídka odpovídá vzdělávacím programům pro školy, komentovaným prohlídkám či otevřeným dílnám o víkendu. Případně pořádají speciální programy během prázdnin a státních svátků (příměstské tábory, několikadenní ateliéry).

3.5.2 Oblast vzdělávacích programů v zahraničí

Průzkum vedený pro potřeby této práce ukazuje, že obdobná situace jako v České republice panuje zřejmě i v zahraničí. Doprovodné programy vycházejí vstřícně hlavně školám a široké veřejnosti v nepravidelné formě, nebo jsou jejich programy otevřené.

Prošli jsme internetové stránky Tate Modern, MoMA, Slovenské národní galerie, Galerie města Bratislavy, Guggenheimu v New Yorku, Museum der Moderne v Salzburgu a podobně zaměřených institucí jako je DOX Berlinische Galerie a Centre de Cultura Contemporània de Barcelona. Pravidelnou volnočasovou aktivitu dětem nabízí z námi prozkoumaných institucí Guggenheim, Berlinische Galerie, Museum der Moderne v Salzburgu a Slovenská národní galerie (*Art after school* [2017]; *OFFENES ATELIER* [2017]; *Museum für Kids* [2017]; *Výtvarka* [2017])

I když je galerijní pedagogika rychle rostoucí obor, má se ještě kam vyvíjet. Forma i obsah doprovodných programů cílí především na školní skupiny, rodiny s dětmi v jejich volném čase o víkendu, nebo širokou veřejnost ve formě jednorázových akcí. Pravidelné zájmové útvary nabízí jen velmi málo institucí. Myslíme si, že pokud dítě zajde do galerie jen občas v rámci školní výuky, nebo jednou za dva měsíce s rodiči, nemusí ji později chápat jako běžnou součást svého života.

Kromě doprovodných a vzdělávacích programů, které aktuálně kulturní instituce nabízejí, zmiňme fenomén, který je v Česku poměrně nový a který rovněž umožňuje zprostředkovat svět umění dětem, totiž dětská knížka o umění. Muzeum a galerie není dnes už jen výstavní prostor, ale často na těchto místech najdeme i obchody a knihkupectví. V zahraničí je naprosto běžné, že na takových místech lze pořídit knihu, nebo jiný předmět, který by dítěti zprostředkoval obsah instituce (*Vincent's Starry Night and Other stories*, *Art history paper dolls*, *Katie and the Bathers*). Národní galerie v Praze nabízí návštěvníkům pracovní sešity nebo knížky (*Pátrej po zdech Anžeského kláštera*, *Po stopách svaté Anežky*), které se vážou přímo na expozici a dítě se tak během prohlídky hravou formou dozví to, co by mu rodič musel přečíst z panů s kurátorským textem.

4. Centrum současného umění DOX

V následující kapitole bude představeno Centrum současného umění DOX, jeho náplň a cíle, velmi krátce prostory a popíšeme nabídku programů, které dokreslují výstavní činnost centra. DOX se mimo jiné zaměřuje na edukaci v oblasti audiovizuální gramotnosti, jeho vzdělávací programy se vážou především na školní skupiny, program zaměřený na volný čas, respektive zájmovou činnost dětí dosud nenabízel. Doufáme, že z následující kapitoly bude jasné, proč jsme ke spolupráci oslovili právě DOX.

4.1 Zaměření a cíle Centra současného umění DOX

Centrum současného umění DOX je kulturní institucí a zároveň neziskovou akciovou společností, jejímž posláním je „prezentovat a prosazovat současné umění v kontextu témat, jež mění dnešní svět“. (*Start*, [2008])

S nápadem na založení největšího soukromého výstavního prostoru přišel Leoš Válka, podnikatel ve stavebnictví a interiérovém designu, který si díky své práci vybudoval velmi pevný vztah k dynamicky se rozvíjející pražské čtvrti Holešovice. S představou služby široké veřejnosti a s podporou partnerů (Robert Aafjes, Richard Fuxa a Václav Dejčmar) koupil Válka v roce 2002 jednu z holešovických továren postavenou počátkem 20. století. Architekt Ivan Kroupa ji přestavěl a dostavěl do současné podoby centra (*Historie*, [2008]). Budova si zachovala svůj průmyslový vzhled nejen z venku, ale i členité vnitřní prostory jsou stále dost veliké a plné ramp i schodišť. Plně tak vyhovují nárokům současného umění – s každou novou výstavou je možná přestavba a experiment s místem.

DOX zahájil svou činnost v říjnu 2008 výstavou *Vítejte v kapitalismu!*, ještě předtím však byly prezentovány jeho tři hlavní cíle na přehlídce designu *Designblok 08*. Tyto cíle jsou uvedeny i v tiskové zprávě vydané při otevření centra v roce 2008: „Podporovat prezentaci české umělecké scény v mezinárodním kontextu a poskytnout platformu pro dialog mezi místní a mezinárodní uměleckou scénou. Rozvíjet výměnu a přesahy mezi různými uměleckými odvětvími a obory, od malířství a sochařství k fotografii, designu, architektuře, filmu, videu či novým médiím. Vytvořit prostředí, jež umožňuje střetání, rozvíjení a inspiraci rozdílných pohledů. Cílem není „pouze“ prezentace výstav a uměleckých děl, nýbrž vytvoření dynamického fóra pro společenskou interakci. (*Otevření DOX*, [2008])

První cíl je tedy poskytnout současným českým umělcům prostor ke konfrontaci se světovým uměleckým kontextem. Další hovoří o spojování a bourání hranic v umění a umělecké tvorbě. A třetí, který je asi nejvíce podporován tématy výstav, doprovodnými programy a je tak nejvíce zřetelný, vytváří v DOXu prostor pro dialog nad aktuálními společenskými tématy a staví diváka kriticky před realitu dnešního světa.

4.2 Prostorové možnosti Centra současného umění DOX

Kromě výstavních prostor najdeme v DOXu i designshop, auditorium, menší studio využívané při konferencích, ateliér DOXlab, kavárnu i knihkupectví. Místo zde našlo i otevřené pracoviště a veřejná knihovna Archivu umění, což je „nevýběrový soubor dokumentů o současném českém a slovenském výtvarném umění a nyní je v tomto regionu největší takto specializovanou sbírkou. Řádově jde o statisíce položek – katalogy, pozvánky, knihy, časopisy, texty, výstřižky, plakáty, fotografie, diapozitivy apod.“ (*Archiv výtvarného umění*, [2010]).

Úplně nejnověji se pak součástí centra stala vzducholod' *Gulliver* od architekta Martina Rajniše. Ten svůj objekt upevnil ke střeše a nad dvůr DOXu, prostor je zcela přístupný a tvoří další místo, kde na pozadí literatury lze reflektovat aktuální otázky týkající se nejen umění.

4.3 Doprovodné a vzdělávací programy v DOXu

Pojďme ale přejít k tomu, co je pro tuto práci v souvislosti s DOXem důležité, totiž k doprovodným a vzdělávacím programům. I tyto aktivity centra vyplývají z jeho cílů, proto nejsou primárně určeny jen ke zprostředkování umění, ale mají snahu navést diváka k zamyšlení nad stavem současné společnosti, jde více o obsahy než o formy.

To co DOX k výstavám nabízí, dělí do čtyř kategorií: doprovodné akce k výstavám, speciální programy a akce, vzdělávací akce a rodinné programy.

„DOX rozvíjí témata představená ve výstavních projektech prostřednictvím různých formátů veřejných akcí od konferencí a panelových diskuzí po filmové projekce, interaktivní workshopy a veřejné happeningy.“ (*DOX*, [2015]) To, co výroční zpráva v textu k této nabídce neuvádí, jsou komentované prohlídky (a to i na objednávku), které vede lektor DOXu, nebo kurátor výstavy, případně zúčastněný umělec. Účastník takové akce si musí své místo většinou rezervovat a doplatit poplatek k platné vstupence.

Skupina speciálních programů podtrhuje snahu centra překračovat hranice výtvarného umění a umění vůbec a zapojovat tak návštěvníky do veřejné diskuze. Za rok 2016 zmiňme kulatý stůl s novináři a komentátory napříč mediálním prostorem (*S)tisk doby*, který se týká aktuálních politických, ekonomických a společenských problémů. Dění v Praze pak reflektuje diskuzní cyklus *Jaká je vize Prahy?*. DOX rovněž poskytuje své prostory k novým divadelním formám, přednáškám speciálních hostů a podílí se svou účastí na dalších projektech (*Máme otevřeno, United Islands of Prague, Den architektury*).

Velkou částí doprovodných programů jsou programy vzdělávací. Ty DOX nabízí nejen pro mateřské, základní, střední a vysoké školy, ale pořádá i různé workshopy a semináře, které mají podpořit učitele v kreativním vzdělávání. Posláním těchto akcí je „neformální vzdělávání veřejnosti v oblasti současného umění a souvisejících společenských témat, prezentované nevšední a interaktivní formou“. (DOX, [2015]) Program *Role v umění* je ze stálé nabídky centra a představuje polohy diváka (*Umění v kapse*), umělce (*S kůží na trh*), kurátora (*DJ Kurátor*) a architekta (*Pohádka o továrně a Prostor k manipulaci*). Vlastní aktivitou si návštěvník vyzkouší rozpoznat hranici mezi uměleckým a neuměleckým dílem, kůží umělce, jaké to je pracovat s uměním, respektive vytvářet jeho mediální obraz, nebo v roli architekta zrecykluje starou budovu na novou. Ke stálým vzdělávacím programům DOX nově přidal *PROGRAM*, který si za svůj hlavní cíl klade „rozvíjet kritické myšlení žáků. Jednotlivé programy realizované pod touto hlavičkou se zaměřují na téma manipulace reflektované v různých formách a z různých úhlů pohledu.“ (*PROGRAM*, [2017])

Z výročních katalogů lze vyčíst, že programy nejčastěji navštěvují žáci a studenti základních a středních škol. Na mateřskou školu je zaměřena *Pohádka o továrně*, kterou ale lze aplikovat i na první stupeň ZŠ. Z našeho pohledu nám připadá, že hlavně na menší děti (5–8 let) se cílí málo.

DOX také v rámci vzdělávacích programů myslí na pedagogy a jejich rozvoj. Kromě podpůrných materiálů, které lze stáhnout z internetu, nabízí dvojici workshopů *Škola v DOXu/DOX ve škole*. Učitelé jsou sami v roli účastníka a je jim poskytnuta metodika galerijní animace tak, aby byli schopni zařadit ji do výuky svých předmětů.

Rodinné programy probíhají především o víkendech a i ony navazují na výstavní koncepci DOXu. Programy zahrnují interaktivní komentovanou prohlídku, praktické aktivity a výtvarný workshop. (DOX, [2015]) Kromě rodinných dělen lze dítě při návštěvě centra zabavit i aktivitou *Galerie hrou*. Jde o „desky s pracovními listy, tvůrčí

úkoly spolu s brašnou, ve které najdete různé výtvarné materiály“ (*Galerie hrou*, [2017]). S touto výbavou můžete s dítětem projít expozice a celý DOX kdykoliv během otevírací doby.

Poslední program, který lze navštívit, se nazývá *Ruka hlavu mění* a jde o otevřenou výtvarnou dílnu pro dospělé, která se koná vždy jednou za 14 dní. Na pozadí různých výtvarných technik jde znovu o možnost zkusit se na věci dívat a přemýšlet o nich trochu jinak.

Z výše napsaného vyplývá, že DOX je opravdu netradičním prostorem vybudovaným v poměrně rychle se rozvíjející části Prahy. Současné umění, které se v centru prezentuje, vždy zapadá do aktuálních společenských kontextů. Svou činností nemíří pouze na prezentaci umění, ale i vzdělávání. Nabídkou programů a otevřeností je tak centrum zcela vhodné, abychom se zde pokusili realizovat pravidelné zájmové vzdělávání dětí v mladším školním věku.

II. DIDAKTICKÁ ČÁST

Poznámka: Realizace zájmového útvaru v Centru současného umění DOX proběhla s přispěním samotného centra. Avšak všechny lekce jsem vymýšlela a vedla sama, proto je následující část diplomové práce psána v první osobě jednotného čísla.

1. Založení zájmového kroužku v Centru současného umění DOX

V této kapitole bude popsán vznik kroužku a zazní zde organizační informace, za jakých tato volnočasová aktivita v DOXu probíhala.

Důvodů, proč jsem ke spolupráci oslovila Centrum současného umění DOX, bylo více. Především mě k tomu vedl fakt, že ačkoliv DOX nabízí hned několik vzdělávacích programů, jsou mířené spíše na starší děti. Zároveň žádný z nich nefunguje pravidelně.

DOX svou činností vyzývá k experimentu. A přiznejme si, že založit pravidelný zájmový útvar pro děti na prvním stupni základní školy v místě, které pomocí moderního umění nastiňuje problémy současné společnosti a nutí diváka do jisté míry kriticky uvažovat, experimentem je.

Vedoucí lektorského oddělení Jiří Raiterman reagoval na nabídku spolupráce okamžitě a už po první schůzce bylo jasné, že kroužek bude realizován zde. Snadno jsme dohodli podmínky, za kterých se tak stane. Pracovala jsem bez nároku na honorář, za to mi DOX poskytl prostor, svou záštitu a propagaci kroužku. Jednou z podmínek bylo, že kroužek pro děti nebude vystupovat z konceptu vzdělávacích programů a svým vizuálem, názvem a hlavně obsahem bude korespondovat s činností centra.

Další, co bylo třeba si upřesnit, byl počet dětí, cena kurzu, název a den v týdnu s časem, kdy bude probíhat. Vše jsem konzultovala s vedoucím lektorského oddělení Jiřím Raitermanem a manažerem produkce DOXu Michalem Kučerákem.

Uvažování nad časem konání trvalo poměrně dlouho. V potaz jsme brali aktivity DOXu a mé vlastní možnosti. Jednalo se o mimoškolní činnost, která proběhla odpoledne všedního dne, kdy se muselo přihlídnout k tomu, že rodiče v Praze často doprovázejí děti (hlavně ty, na které kroužek cílil), takže bylo potřeba stanovit takové časové rozmezí, aby stihli děti vyzvednout po práci ve škole a do Holešovic dovést. Délku každé lekce jsem stanovila na dvě hodiny a nechtěla jsem, aby končil příliš pozdě a děti tak dorazily domů večer poměrně hodně unavené. Zvolili jsme proto čtvrtek v čase od 15:30 do 17:30. V průběhu prvních lekcí se ukázalo, že rodiče mají problém dovést děti na kroužek včas, proto jsme po dohodě posunuli začátek až na 16. hodinu. Což se nakonec ukázalo jako ideální řešení.

Polemika nastala nad názvem. Mělo z něho být jasné, že nejde o jednorázovou akci, ale o pravidelnou záležitost, zároveň měl korespondovat s již existujícími vzdělávacími

programy v DOXu. Nakonec jsme zvolili cestu nejmenšího odporu a vybrali název Kroužek – je to jednoduché, dobře zapamatovatelné a všeříkající.

Kapacita Kroužku se odvíjela od prostor v ateliéru a faktu, že kurz povedu sama. Míst jsme uvolnili 15, přestože ani já ani lektorské oddělení DOXu jsme úplně nepočítali s tím, že by se kapacita plně naplnila.

Cena se stanovila s ohledem na to, že jde o první semestr. Porovnála jsem nabídku ostatních institucí v Praze, zájem centra v této oblasti byl, aby nebylo ve ztrátě s materiálem. Konečná částka, na které jsme se shodli, se zastavila na 1100 Kč za 18 lekcí.

Celá propagace a vizuální podoba propagačního letáku zůstala záležitostí DOXu a jeho možností. Koncem srpna zveřejnili příspěvek na sociálních sítích (Facebook, Instagram), informace se nesla i newsletterem přes email. Zároveň byla informace o Kroužku zveřejněna na webových stránkách ve vzdělávacích a rodinných programech. Na pokladně v DOXu byl vyvěšen a k dispozici leták. Velmi záhy po zveřejnění začaly k rukám Jiřího Raitermana chodit přihlášky. (viz Příloha I, II)

Ještě před propagací jsme sestavili přihlášku do kurzu tak, aby odpovídala požadavkům běžné přihlášky do zájmového útvaru, souhlas se zveřejněným fotografií a přebrání zodpovědnosti za škody způsobené nevhodným chováním dítěte. (viz Příloha III)

K dokumentaci ještě zmíním smlouvu o spolupráci mezi DOXem a mnou, běžný docházkový list, který jsem si vedla a tabulku s přehledem jednotlivých témat a obsahy lekcí.

2. Výstavy v DOXu – zdroj vzdělávacího obsahu Kroužku

Následující text představuje výstavy a kurátorské záměry výstavních projektů Centra současného umění DOX, které se bezprostředně týkaly Kroužku. Tyto výstavy byly obsahovým zdrojem jednotlivých lekcí a sloužily jako tematická náplň Kroužku.

2.1 SPORTU ZDAR!

24. 6. – 10. 10. 2016

Kurátoři: Petr Volf, Leoš Válka

Výstava byla hlavním letním počinem centra DOX a představovala šedesátku českých umělců, respektive jejich děl se sportovní tematikou. Inspirací k výstavě nebylo jistě jen konání Letních olympijských her v Riu de Janeiru, ale i kniha Petra Volfa *Sport je umění*, která mapuje právě tuto tematiku na poli českého umění 20. a 21. století.

Obsah výstavy nestavěl pouze na malbě v zastoupení například Michaela Rittsteina, Jiřího Načeradského, Stanislava Diviše a mnoha dalších, součástí byly i pohyblivé instalace Davida Černého, Kryštofa Kintery, sochy Jiřího Sozanského, keramika Ivety Pilařové nebo ve věži nainstalované dílo z benátského Bienále *Superstar* od Kamera Skura a Kunst-fu. Expozice byla opravdu obsáhlá nejen na množství sportů a umělců, ale i výtvarných technik. (*Sportu zdar*, 2016)

Výstava SPORTU ZDAR! se mi tematicky zdála jako velmi vhodná k prvním lekcím Kroužku, protože ve sportu i galerijním provozu je divák velmi důležitým činitelem. Toto jsem určitě chtěla do obsahu zakomponovat, stejně jako různé výtvarné prostředky, které výstava nabízela.

2.1 KAREL NEPRAŠ: RODINA PŘIPRAVENÁ K ODJEZDU

12. 5. – 17. 10. 2016

Rekonstrukce známého sousoší, které Nepraš vytvořil v roce 1969 a které padlo v normalizační vlně, je vystavena v DOXu se souhlasem rodiny Karla Nepraše. Podle originálních plánů a dřevěných modelů je toto druhý odlitek. Karolína Neprašová, dcera umělce, dlouho hledala sponzora pro znovuoživení sochy, až došla ke spolupráci s několika menšími firmami. (*KAREL NEPRAŠ: Rodina připravená k odjezdu*, 2016)

Její otec patřil do silné skupiny umělců v 60. letech 20. století. V jeho dílech naráží humor na vážnost doby „Humor byl v jeho díle nejen uměleckou strategií, ale také obranným mechanismem; byl metodou, jak si zachovat zdravý rozum v absurdní společnosti.“ (*KAREL NEPRASŤ: Rodina připravená k odjezdu*, 2016)

Využitím instalace sousoší jsem chtěla dětem představit historickou zkušenost národa a ukázat jim, že umění se stává součástí paměti národa.

2.2 STANISLAV LIBENSKÝ AWARD 2016

15. 9. – 14. 11. 2016

Odborný garant: Milan Hlaveš

Výstava byla vázaná na mezinárodní soutěž mladých umělců pracujících se sklem, kterou organizuje Pražská galerie českého skla. Expozice prezentovala nejen vítěze této ceny, ale také další absolventy uměleckých vysokých škol. Návštěvník tak mohl dobře vidět, kam se fenomén skleněného umění v současnosti posouvá ve světovém měřítku. A různorodost v přístupu ke sklu je vidět i mezi prvními třemi oceněnými mezinárodní porotou. Japonská umělkyně Natsuki Katsukawa vyhrála první místo se zobrazením mikrosvěta v díle nazvaném Vzorky mikrosvěta, druhá se umístila Karina Malling v jejímž díle Transcendence se odráží experiment a třetí místo obsadila s videem, ve kterém animovala skleněného koně, umělkyně z Francie Ebibi Salomé. (*Stanislav Lienský award 2016*, 2016)

Název ceny je poctou českému umělci, jehož jméno dávno překročilo hranice naší země, Stanislavu Libenskému. Ten je spoluautorem metody tavené plastiky, která dává jeho dílům rozměr nadčasovosti a monumentálnosti. Tento ročník je již osmý v pořadí. (*III. tisková zpráva*, 2016)

Soutěžní přehlídka uměleckého skla mi pomohla ukázat dětem, jak s takovým materiálem pracovat nejen v užitkovém designu. Lekce zaměřené do této expozice pracovaly s materiálem a tvarem uměleckých předmětů.

2.3 HAVEL

28. 10. 2016 – 13. 3. 2017

Tomki Němec, Bohdan Holomníček, Petr Jančárek

Václav Havel by v roce 2016 oslavil 80. narozeniny, k příležitosti tohoto nedožitého jubilea připravilo Centrum současného umění DOX výstavu z fotografií Tomkiho Němce a Bohdana Holomníčka, doplněnou o videozáznamy dokumentaristy Petra Jančárka. Oba zmínění fotografové měli možnost dlouhou řadu let zaznamenávat životní momenty Václava Havla ve všech jeho polohách. Na třech stovkách snímků byla tak zachycena podstatná část života jedné z osobností moderních dějin. (*Havel, 2016*)

Tomki Němec (1963) působil ve dvou obdobích jako dvorní fotograf Havla jako prezidenta. Měl možnost dokumentovat jeho první a druhé prezidentské období. Dvakrát získal ocenění v soutěži World Press Photo. Jeho volná tvorba je tvořena z černobílých fotografií a „jejich námětem [je] ‚obyčejný‘ člověk v každodenních situacích, které vypovídají o jeho osobním údělu, ale i o dějinách a politice, které na něj doléhají“. (*Havel, 2016*)

Bohdan Holomníček (1943) je autorem, který tvoří fotografické deníky. „Lidé, místa a události se stávají součástí jeho nekonečného příběhu o minulosti zpřítomňované fotografií a v obrovském počtu okamžiků, které zachycuje, se rýsuje subjektivní pohled na nedávné české dějiny.“ (*Havel, 2016*) Holomníček zásadně instaluje své nezvětšené fotografie do řad vedle sebe a dává jim tak schopnost vyprávět ucelený příběh. (*Havel, 2016*)

Koncept této výstavy doplnily nikdy nezveřejněné záznamy Václava Havla, které natočil dokumentarista, režisér a kameraman Petr Jančárek (1959) v letech 2003 a 2009 až 2011 na sklonku Havlova života. (*Havel, 2016*)

Vzhledem k tomu, že expozice byla založena na dokumentární fotografii, nešlo se tomuto formátu vyhnout ani v Kroužku. Práci s fotografií jsem chtěla založit i na možnosti manipulace s ní.

2.4 ČESKÁ CENA ZA ARCHITEKTURU 2016

9. 11. – 11. 12. 2016

Panelová výstava prvního ročníku přehlídky České komory architektů, do které se mohly přihlásit projekty realizované v posledních pěti letech. Přihlášek přišlo necelých pět set. Ve finále se pak objevilo 63 nominací, mezi nimiž zvítězil návrh projektu Zen-Houses (2015) spojující bydlení a pracovní prostor pro své tvůrce – architektky Petra Stolína a Alenu Mičkovou (*Česká cena za architekturu*, 2016).

Hodně návrhů zahrnovalo revitalizace a rekonstrukce nebo úpravy veřejného prostranství. Zmiňme: „klášter Nový Dvůr (ATELIER SOUKUP OPL ŠVEHLA, 2014) a Krkonošské centrum environmentálního vzdělávání ve Vrchlabí (Petr Hájek Architekti, 2014). Za dvě velmi zdařilé rekonstrukce mezinárodní porota považuje úpravy Vily Tugendhat v Brně (ARCHTEAM a RAW, 2012) či Tři věže – zateplení obecních budov s urbanistickým přesahem v Líbeznicích (Atelier M1 architekti, 2014). Jako významný a velmi zdařilý zásah do veřejného prostoru, který navíc vznikl na základě architektonické soutěže, porota shledala revitalizaci Gahurova prospektu ve Zlíně (element, 2013). (*Tisková zpráva*, 2016)

Expozice mi dovolila postavit lekcí Kroužku tak, aby si děti uvědomily, jaké různé stavby se v jejich blízkosti nachází. To, že děti vytvoří vlastní model města, by je do budoucnosti mohlo naučit vnímat, co se s jejich domovem děje, jak se proměňuje.

2.5 TOMÁŠ CÍSAŘOVSKÝ: ÚMYSL A TROCHU NÁHODA

16. 12. 2016 – 6. 3. 2017

Kurátor: Martin Dostál

Také výstava umělce Tomáše Císařovského nese téma, které rezonovalo Centrem současného umění celým koncem roku 2016 – život Václava Havla. Ústředním dílem byl desetidílný cyklus, který Císařovský tvořil pět let a který vzpomíná různé momenty z Havlova života od dětství až po poslední okamžiky. (*Tomáš Císařovský: Úmysl a trochu náhoda*, 2016)

Císařovského plátna přináší portrét, nebo historickou malbu v kontextu aktuálního západního malířství. Expozice není založena ovšem pouze na malbě, havlovskou tematiku mají i lavírované kresby. (Dostál, 2016)

Tomáš Císařovský (1962) se drží klasické techniky malby oleje na plátno, nebo akvarelu. V osmdesátých letech se prosadil s portréty a figurativními výjevy a na jednom z vrcholů české malby se drží dodnes. (*Tisková zpráva*, 2016)

Císařovského tvorba posloužila Kroužku jako východisko pro práci s pamětí nejen osobní, ale i historickou a uměleckou.

2.6 GULLIVER

11. 12. 2016 – 31. 6. 2017

Autoři: Martin Rajniš, Leoš Válka, David Kubík

„Výstavba obří dřevěné vzducholodi je dalším dokladem osobního přesvědčení ředitele DOXu Leoše Války, které se odráží i v celkové filozofii Centra DOX, že dokonce i v dnešním rychle se měnícím globalizovaném světě, kde platí, že nic, co nelze vypočítat, vyhodnotit nebo předvídat, nemá cenu riskovat, se věci dají dělat jinak.“ (*Tisková zpráva*, 2016)

Budova DOXu dostala na střechu další prostor v podobě ocelovo-dřevěné konstrukce vzducholodi. Tento prostor má sloužit, jak napovídá i jeho jméno, jako místo setkávání literatury a současného umění a i zde se bude v souladu s myšlenkami DOXu především kriticky přemýšlet. (*Vzducholod' Gulliver*, 2016)

Původní plán Leoše Války vybudovat cosi organického se změnil pod rukama světově uznávaného architekta Martina Rajniše ve vzducholod'. Gulliver je v DOXu zaklíněný jako symbol lidské touhy a utopického ideálu. (*Vzducholod' Gulliver*, 2016)

Otevření nového prostoru v takovéto podobě mi snad pomohlo dokreslit dětem představu o možnostech současného umění. Respektive to, že můžeme věcem měnit jejich významy.

3. Pilíře Kroužku

Koncepce Kroužku byla založena na několika vrstvách. Od začátku jsem já ani lektorské oddělení DOXu neměli představu pouze výtvarného kurzu, který by děti konfrontoval jen s výtvarnou formou. Společně nám šlo o to, představit dětem zásadní úlohu umění a galerií, sdělit jim, že umělecké dílo není jen prostředkem vyjádření umělce, ale zároveň i záznamem doby a společnosti.

Všechny lekce jsem stavěla s ohledem na vlastní cíle, které jsem si dopředu stanovila, zároveň ale bylo vždy třeba zjistit, s čím děti na Kroužek přicházejí, co už o tématu vědí. Volila jsem konstruktivistický model učení, kdy mou snahou byla práce s prekoncepty dětí. Na základě dětských poznatků, jsem se snažila vytvořit jim takové situace, aby samy mohly poznat něco nového, případně si doplnit svou zkušenost a pozorované pochopily správně. Důvodem proč jsem jim díla a expozice přísně neinterpretovala, byla dětská spontaneita a nsvázanost stereotypním myšlením. Chtěla jsem pracovat s bezprostředností dětí nejen v expozici, ale i při tvorbě. Proto jsem často nezasahovala do jejich tvorby, která se mohla odklánět od mé vlastní představy.

Jak už jsem uvedla výše, Kroužek měl mít několik vrstev. Tou první byly jednotlivé galerijní animace, které korespondovaly s kurátorským konceptem DOXu, tedy s jeho cílem na pozadí uměleckých počinů reflektovat aktuální společenské otázky. Stěžejní část spočívala na tvorbě dětí, která vycházela z expozice, někdy se mohlo jednat o téma, techniku nebo autora, který byl vystavován. Podoby lekcí vypadaly různě podle toho, co jsem chtěla sdělovat. V případě, že šlo o téma nebo materiál, jsem vzala děti nejdříve do expozice, potichu jsme ji společně prošli a děti pak měly samy uvažovat a hádat, čeho by se mohla lekce týkat. Případně jsem volila aktivitu v ateliéru, která by dětem obsah naznačila. Pokud šlo o techniku nebo téma, začínala jsem krátkým výkladem a přímým uvedením do tématu.

Další vrstvou byly role v galerijním provozu. Tomu odpovídalo celkové řazení lekcí. V expozicích DOXu jsme se nejdříve pohybovali jako diváci, později jsme se zaměřili více na tvorbu a práci s materiálem i prostorem a poslední tři lekce kopírovaly úlohu kurátora. V závěru jsme připravovali vlastní výstavu z prací, které na Kroužku vznikly a úplně poslední lekce byla navržena jako malá vernisáž.

Poslední vrstvou byla hra, která by mi pomohla děti lépe motivovat a jednotlivé lekce provázat. Jejím hlavním úkolem bylo tedy motivovat děti k práci, pomoci jim dodržovat pravidla Kroužku a orientovat se ve sledu jednotlivých témat.

První lekce vyslala děti na cestu do vesmíru. Poslední je naopak vrátila na základnu, kde děti samy odprezentovaly, co na cestě objevily (výstava vlastní tvorby dětí). Legenda hry naváděla děti k objevitelské cestě neprozkoumaným prostorem umění, který je nekonečný stejně jako vesmír.

Legenda hry:

DOX – vesmírná základna

DĚTI – artonauti

Ted' jsme na vesmírné základně a čeká nás nábor artonautů. Kdo je artonaut? Artonaut je dobrodruh, má za úkol prozkoumávat a objevovat nepoznané ve vesmírném prostoru. K tomu ale samozřejmě potřebuje vesmírnou loď. V lodi se pak společně vydáme na cestu do galaxie Umění. Tam budeme mít za úkol posbírat co nejvíce poznatků, informací, zážitků a dojmů, vrátit se s nimi domů a vyprávět o nich.

Než se ale na cestu vydáme, potřebujeme vybrat jen ty nejzdatnější kandidáty pro tak dlouhou cestu. Správný artonaut potřebuje loď, oblek do vesmírného prostoru, musí se umět dívat a dobře se vyznat.

V DOXlabu byl vyvěšen „orientační plán“ (Obrázek 1), který zobrazoval cestu zpět na domovskou planetu přes jednotlivá zastavení (18; planety, měsíce, hvězdy, mlhoviny, hvězdokupy...). Každé dítě mělo kolíček – raketu, který jej symbolizoval. S ním se po plánu posouvalo podle předem daných pravidel. Start a cíl byl tedy v jednom bodě.

Posun rakety po plánu dopředu byl vždy za docházku a za aktivní práci. V případě, že dítě aktivitu záměrně sabotovalo, zůstávala jeho raketa na místě. Při porušení pravidel Kroužku (netolerance ostatních, nevhodné chování v expozici) mohla jeho raketa vletět do černé díry a vrátit se na plánu zpět za ostatní. Kolíček si dítě posouvalo vždy samo na konci lekce, šlo o malý rituál, který lekci jasně uzavřel.

Obrázek 1, Foto: E. Pýchová

4. Struktura příprav a jednotlivé lekce

Na tomto místě popíši, jaká byla struktura jednotlivých lekcí a způsob, jakým byly organizovány. Pro pochopení jednotlivých příprav lekcí, je třeba uvědomit si pár skutečností.

Všechny přípravy byly nahrány na Disk Google k nahlédnutí vedoucímu lektorského oddělení Jiřímu Raitermanovi a Michalu Kučerákovi, kteří nad kurzem za DOX převzali záštitu.

Většina lekcí měla podobnou strukturu. Kroužek vždy začínal v 16 hodin (a trval dvě hodiny) na pokladně DOXu, kde jsem si přebrala děti od rodičů. Pak jsme podle potřeby odcházeli do ateliéru (DOXlab), nebo expozice.

Děti si udělaly v DOXlabu pohodlí, odložily si věci, usedly na koberec. Vedla jsem s nimi rozhovor o tom, co dělaly ve škole, jestli se těšily na víkend i o jejich představě náplně lekce. To trochu zaplnilo čekání na děti, které se někdy opozdily.

Pak přicházela činnost uvozující téma lekce. Většinou se jednalo o krátkou rozpravu, prezentaci, komentovanou prohlídku.

Lekce vždy končila společným úklidem a reflexí lekce, kterou jsem provedla já i děti.

Následující přípravy popisují záměr, cíl, potřebný materiál, výstavu, na kterou byla lekce zaměřena, a obsahovou činnost dětí s jejím časovým rozvržením. Každá příprava končí reflexí.

4.1 Nalodění

(8. 9. 2016)

První lekce se zaměřila na seznámení s prostory DOXu, se mnou, dětmi mezi sebou a na navození motivační hry (viz výše). Ujasnili jsme si organizační pravidla a jaká jsou pravidla pro chování v galerii a DOXlabu.

Místo: celá budova

Pomůcky: plánky DOXu, barevné fixy, desky, lepenkové krabice, barevné lepicí pásy, nůžky, řezáky, špejle, plastové kelímky...

ORIENTACE V PROSTORU CENTRA DOX (15'–20')

Každé dítě dostalo mapu DOXu a mělo za úkol podle ní „odnavigovat“ ostatní zpět do ateliéru z místa, které jsem určila. Děti se postupně v navigaci prostřídaly. Navigátor přiměřeně nahlas hlásil, kam skupina odbočuje, jestli jde po schodech nebo po rampě dolů či nahoru. To pomohlo udržet ideální hladinu hluku skupiny. Všechny děti si trasy značily v plánu různě barevnými fixy. Mapky na konci aktivity rozložily na zem a zhodnotily, jestli je snadné se v takovéto budově vyznat. Podle toho co po cestě viděly, měly hádat, k čemu budova sloužila dříve.

STAVBA LODI (60' tvorba + 10'–15' představení raket)

Děti pracovaly ve skupinách, neformálně tak měly možnost se poznat a zvyknout si na kooperaci při práci. Zároveň jsem se při motivaci držela hry na artonauty. Skupinu jsem rozdělila losem po třech dětech. Každá skupina dostala na výběr 2 až 3 krabice, dále špejle, lepicí pásy a vše, co v DOXlabu našly. Za úkol měly v daném čase společně postavit raketu pro artonauty. Jediným pravidlem při stavbě bylo, že se na ní musela podílet celá skupina. Na konci aktivity si skupinky rakety navzájem představily.

Většina dětí, která přišla na první lekci Kroužku, už s DOXem nějakou zkušenost měla (bydlení v okolí, návštěva výstavy, rodinná dílna). Od Kroužku děti očekávaly hlavně tvorbu v ateliéru.

První aktivita je podle reakcí bavila, protože mohly poznávat nové prostory, kde třeba ještě vůbec nebyly. Zjistily, že součástí centra je kavárna i designshop. Během navigování se asi dvě děti ztratily a nevěděly, jak se v plánu zorientovat. Při reflexi

aktivity tipovaly, že budova DOXu je stará a mohla dříve sloužit jako parkoviště nebo továrna. Kroužek by měl fungovat především v otevřených prostorách galerie (včetně chodeb) za běžného provozu. Budeme se tedy muset chovat tak, abychom co nejméně rušili běžného návštěvníka. Chození s mapkou bylo jakýmsi nácvikem, jak se po DOXu pohybovat tišeji – děti se musely soustředit na cestu a zakreslování v plánu, musely být potichu, aby slyšely „navigátora“.

Stavba artonautské lodi jim doopravdy pomohla se lépe seznámit, nebo alespoň ztratit počáteční stud. Avšak většina lodí se nestihla dokončit (Obrázek 2).

I na tom se během první lekce ukázalo, že plánování časové dotace jednotlivých aktivit bude opravdu velmi orientační mimo jiné vzhledem k věkovému rozmezí dětí. Chování podle dohodnutých pravidel se podařilo udržet celou lekci.

Obrázek 2, foto: Jan Slavík

4.2 Artonaut a jeho úkol

(15. 9. 2016)

Protože jsem počítala s pomalým rozjezdem školního roku a zápisem do kroužků, byla i druhá lekce koncipována spíše jako seznamovací. Jak děti s DOXem (ukázala jsem dětem místa, která jsou pro provoz galerie nutností a výstavní prostory), tak i mezi dětmi navzájem.

Místo: celý DOX, SPORTU ZDAR!

Pomůcky: lepenkové krabice, barevné lepicí pásky, nůžky, řezáky, špejle, plastové kelímky, desky, obyčejné papíry, propisky, A4 čtvrtky, pastelky, barevné fixy

A. (15')

Z minulé lekce zbyly nedokončené artonautské lodi, proto i nově příchozí byli do jejich dokončení zapojeni.

B. (15')

Znovu jsme společně prošli prostory Centra DOX, tentokrát ale měly děti za úkol zapisovat vše, co viděly. Po návratu z procházky jsme společně seznamy prošli a řekli si, co patří do provozu galerie a co do jejího obsahu.

C. (30')

Děti na čtvrtku A4 nakreslí artonautovu hlavu ve skafandru (jako mají normální astronauti) a do odlesku přilby nakreslí, co všechno artonaut v prostoru galerie může vidět.

D. (30' + 10')

Aby se děti mohly přirozeněji poznat, vytvořila jsem náhodně losem dvojice. Každá dvojice dostala papír a dvě různobarevné fixy. Papír si položily mezi sebe a na svou stranu si dítě nakreslilo rovnou cca 5 cm dlouhou branku. Pak jedno zapíchlo fixu špičkou do své branky a pohybem jednoho prstu ji posunulo po papíře. Děti se ve „cvrnkání“ střídaly. Vyhrálo to, které první dojelo do soupeřovy branky. Hra se několikrát opakovala s tím, že se měnila dvojice. Vzniklé kresby jsme vzali do expozice Sportu Zdar a děti se pokusily najít objekt, který byl jejich dílům podobný (*Stanislav Diviš: Spartakiáda 90 č. 34, akryl, plátno, 1991*).

Děti, které přišly do Kroužku až na druhou lekci, se při práci na artonautské lodi rychle osmělily. Ti, kteří byli už minule, chtěli dokončit loď hned. Při této aktivitě se projevil vůdčí vlastnosti starších dětí, které se snažily mít hlavní slovo při práci i při prezentaci lodi.

Zaznamenávání věcí a prostor v galerii šlo rovněž bez problémů až na to, že děti, které teprve v září nastoupily do školy, ještě neuměly psát, proto si musely dělat jednoduché náčrty. Většina dětí napsala obrazy a sochy (video s Emilem Zátopkem nenapsalo žádné), často se objevovaly provozní záležitosti jako pokladna, sedačky, záchody, světla, výtah a schody. Jen jednou se objevili ostatní návštěvníci. Stejně objekty a předměty se pak promítly do kreseb artonautova pohledu (Obrázek 3, 4).

Obrázek 2, foto: E.Pýchová

Obrázek 4, foto: E. Pýchová

Nejzábavnější byla pro děti poslední část lekce, kdy měly hrát hru s fixou, kterou ve dvojici střídavě cvrnkaly po papíře. Tato činnost trvala déle, než bylo v plánu, a zasoutěžit si stihl každý s každým. Podobný obraz najít v expozici trvalo skupině asi 5 minut, což je poměrně dlouhá doba, vezmeme-li v potaz, s jakou energií se děti do expozice vrhly.

Celkově pak hodnotily lekci za zdařilou s tím, že se těší na příště. Jedno z dětí poznamenalo, že se těší hodně, zvláště když je umění tak snadné. Myslelo tím na poslední činnost. Tak se potvrdilo, že u dětí převažuje krátkodobá paměť.

Pro stavbu lekcí se opět potvrdilo to, že plánovat čas lze jen přibližně. Především začátek a konec lekce trvá různě dlouho – deset až patnáct minut trvá, než se skupina sejde a děti se aklimatizují v prostoru galerie, stejně tak přibližně dlouho trvá závěrečná reflexe a úklid v DOXlabu.

4.3 Divák

(22. 9. 2016)

Lekce měla za úkol přiblížit dětem úlohu diváka v galerii. V momentě, kdy se měří úspěšnost galerií její návštěvností (a podle toho se pak mohou různě přidělovat finance), je pro mne divák velmi důležitým prvkem. Jeho činnost je sice mnohdy pasivní, stejně jako u diváka sportovního utkání, ale divákův názor ovlivňuje například oblíbenost umělce/sportovního klubu. Paralela se tedy nabízela s výstavou SPORTU ZDAR!. Směřovala jsem děti k tomu, aby pochopily, že divák je součástí galerie a že je důležité dobře a pozorně se dívat na umělecká díla. Že divák v galerii zažívá stejné emoce jako divák před televizí a umělec se mnohdy zapotí stejně jako sportovec.

Místo: Sportu Zdar!

Pomůcky: projektor, přichystaná prezentace, papíry, tužky, podsedáky, temperové barvy, A3 čtvrtky, štětce, voda

A. (10')

Úvod dětem nabídnul zamyšlení nad tím, co má společného člověk, který sleduje v televizi sportovní utkání, s člověkem, který pozoruje obrazy v galerii.

Na začátku lekce jsme pustila minutu ze sportovního utkání a hned potom promítla několik uměleckých děl. Samozřejmě jsem dětem řekla, o která utkání i díla šlo, uvedla jsem autora. Pak proběhla diskuze: *Co jsme právě teď dělali? Dívali se. A co by nás nejvíce zajímalo, kdybychom se mohli dívat na celý zápas? Skóre atp. Takže **výsledek**. Stejně jako jsme se dívali na díla, která jsou **výsledkem** něčí práce. Obraz pro umělce může znamenat to samé co gól pro fotbalistu. A u obou případů je vždy přítomen divák, který konečný výsledek hodnotí.*

Šli jsme se podívat do expozice na díla, která zachycovala sportovce na jejich cestě za výsledkem. Úkolem pak bylo si vybrat jeden obraz, sochu, fotku a snažení sportovce za něho dokončit.

B. (20')

Část v expozici se týkala především schopnosti dětí dobře si prohlédnout díla a vybrat si mezi poměrně velikým počtem jedno, které si v lehkém náčrtu připravily pro malbu v ateliéru.

Děti znaly výstavu z minula, jen pro upřesnění v pár větách jsem zopakovala její koncept. Zastavili jsme se před sérií obrazů Michala Pěchoučka: „...krátce ze sportu“

(olejový pastel, 2002). Poté si každé dítě samo vybralo dílo, potažmo autora, které mělo za úkol dovyprávět, jako divák dokončit sportovcovu snahu. Připravilo si náčrt pro malbu v ateliéru (Obrázek 5). Důkladně pozorovalo, co figura na obraze (nebo socha) dělala. Jednotlivě jsem děti obcházela a ptala se, který sport byl zobrazován (*Jde pouze o trénink, nebo už sportovec závodí? Vyhraje? Prohraje?*).

Obrázek 5, foto:E. Pýchová

C. (1,5h)

V ateliéru děti na větší formát vlastním stylem dokončily dílo, které si vybraly v expozici. Malovaly, jak by utkání nebo závod mohly pokračovat (Obrázek 6).

Obrázek 6, foto: E. Pýchová

Temperové barvy a malbu jsem zvolila především z praktických důvodů. I když si dítě mohlo vybrat sochu, nakonec stejně pokračovalo v ateliéru v jiné technice. Zároveň jsme tak respektovali, že většina expozice je tvořena malbou.

V úvodu lekce přišly děti celkem rychle na to, že divák je při sportu, ale i v umění důležitou složkou. Pro obě odvětví je hodnotitelem, kritikem, tím, kdo čeká na výsledek. Tři děti byly schopny popsat, že při sledování utkání prožívají nějakou emoci, stejně jako před obrazem. Avšak žádné hluboké emoce nepopisovaly, buď se jim obraz líbí, jako když vyhraje český reprezentant závod na olympijských hrách, anebo se jim výsledek nelíbí, ať už jde o umělecké dílo nebo rozhodnutý zápas.

V expozici si pak děti často volily obrazy Michaela Rittsteina (*Michael Rittstein: Sportovní epopěj, akryl, plátno, 2012*) s motivem sportu, který dobře znají (cyklistika,

plavání). Tato část lekce se časově natáhla, i proto došlo následně k přehodnocení formátu a děti v DOXlabu tvořily na velikost A4.

Samotná tvorba pak probíhala bez problémů. Zkušenost s temperami mají i děti v první třídě poměrně bohatou. Dařilo se jim pokrýt celou plochu papíru. Překvapivé bylo dovyprávění některých děl – děti například napadl motiv cyklisty zapadnutého do kupky sena (Obrázek 7). Zajímavé také bylo, že děti se při tvorbě nedržely úplně výtvarné podoby jimi vybraného díla. Například fotografie Františka Skály: *Řeč těla*, (fotografie, 1993, foto Martin Polák) ze cvičení s kužely dostala barevnou formu (Obrázek 8), oproti tomu obrazy zmíněného Michaela Rittsteina v dětském podání ztratily barevnost a vrstvení.

Obrázek 7, foto: E. Pýchová

Obrázek 8, foto: E. Pýchová

4.4 Rodina připravená k odjezdu

(29. 9. 2016)

Lekce týkající se sousoší Karla Nepraše představila dětem tu část umění, která vypráví historické příběhy i příběhy osobní na pozadí doby. Na konci lekce dítě ví, že před rokem 1989 byla u moci totalita, že lidé neměli tolik práv a svobod, rozumí tomu, co to znamená. Mimo jiné lekce ukázala, jak děti reagují na vážnější téma, než je sport ve výtvarném umění. Doufala jsem, že mi hodina pomůže poodhalit, kam až například v tématech nesvobody budu moci zajít v dalších lekcích (a to vzhledem k chystané výstavě Havel).

Místo: KAREL NEPRAŠ: Rodina připravená k odjezdu

Pomůcky: matice, šrouby, podsedačky, balicí papír, černý uhl, lak na vlasy

A. (20')

Pokládala jsem dětem otázky: *Připomíná vám tato socha někoho? Koho? Kolik vidíte postav?* atd. Reagovala jsem na to, co odpovídaly děti, zároveň jsem se je snažila kladením otázek směřovat k názvu díla. Diskuze byla o tom, jestli by chtěly samy někam s rodinou jet a jestli by si dovedly představit, že by jim to někdo cizí zakázal, nebo naopak, že by jim někdo řekl, ať odejdou z domova a nikdy už se nesmějí vrátit.

Děti z matek a šroubů skládaly malé objekty, které nejdříve pojmenovaly jednotlivě a poté je daly k sobě, společně vymyslely jméno (Obrázek 9).

B. (1,25 h)

Práce v ateliéru spojovala několik technik (především koláž, frotáž a kresbu). Děti vystříhaly z černobílých fotografií Neprašovy sochy a umístily je na papír. Pozadí obrazu tvořilo místo, kam by děti rodinu poslaly, kam si myslely, že pojedou. Pozadí vznikalo kresbou uhlem a frotáží kovových matek, šroubů a plíšku. Během tvorby měly děti k dispozici katalog k retrospektivní výstavě Karla Nepraše z roku 2012 v DOXu.

C. (15')

Zalakování kreseb probíhalo postupně na dvoře. Každé dítě mluvilo o tom, kam „jeho“ rodina jede.

Obrázek 9, foto: E. Pýchová

Ze začátku existovaly obavy, zda se podaří dětem vysvětlit dobový kontext. Ukázalo se ale, že téma nesvobody jim není úplně cizí, zároveň těžkost a industriálnost sousoší jim pomohla představit si složitost doby. Práce s matkami a šrouby dobře vyvážila vážnosti tématu.

Z kreseb byla díky černému uhlu cítit určitá melancholie, avšak dětská představivost ji zcela potlačila v momentě, kdy autoři začali vysvětlovat, co jejich dílo zobrazuje. Naprostá většina rodin mířila na dovolenou spojenou s nedávným zážitkem samotného dítěte (Obrázek 10, 11).

Pro další lekce se složitějším tématem vyplynulo, že je téma třeba zdůraznit ještě před prací v DOXlabu nebo tvořit přímo v expozici.

xBěhem motivace na začátku, myslím tím dobu, než se děti sešly a začaly se soustředit, se nálada drží v motivační hře na artonauty, ale z dětí už je pak při rozhovoru

cítit, že je to na ně až moc vrstevnaté – hrát si na artonauta a zároveň chápat realitu a kontexty díla, kriticky přemýšlet a soustředit se na tvorbu. Proto jsem zvažovala, jak moc je nutné se tohoto motivu držet.

Obrázek 10, foto: E. Pýchová

Obrázek 11, foto: E. Pýchová

4.5 Univerzální sportovec

(6. 10. 2016)

Lekce zaměřená do expozice výstavy SPORTU ZDAR! si tentokrát kladla za úkol ukázat dětem sportovce v jiném světle. Díky televizním sportovním přenosům je sportovec v dnešní době někdo, koho známe, stává se celebritou. Vidáme jej často v televizi, novinách, na internetu. Slyšíme nebo čteme o jeho úspěších a výsledcích jeho práce. Na základě toho se pro nás může stát i vzorem. Líbí se nám, co dělá, jak se chová i jak se obléká. Sportovce často sponzorují různé firmy, které on na oplátku propaguje. Značky se prezentují vizuálním znakem – logem, které je dobře viditelné na sportovcově oblečení. Tak se ze sportovce stává nástroj sponzora. Ráda bych, aby si dítě „oblečením“ vlastního sportovce uvědomilo, že to, co sportovcovu image dnes tvoří, nejsou jen jeho výkony, ale i jeho veřejná prezentace a to, kdo ho podporuje.

Místo: SPORTU ZDAR!

Pomůcky: pexeso sportovců, papír, propisky, A3 čtvrtky, tužky, nůžky, lepidla

A. (15´)

Začali jsme hrou pexeso v expozici. Na kartách byli sportovci z různých odvětví vybraní tak, aby děti některé z nich poznaly. Pokaždé, když dítě kartu otočilo, ptala jsem se, jestli sportovce poznalo. Když ne, představila jsem ho.

B. (1,5 h)

Vytvořila jsem dvojice tak, aby alespoň jedno z dětí umělo psát. Děti chodily po expozici a vybraly si tři sportovce, každá dvojice měla dělat jiný sport. Na papírek velmi krátce popsaly, jak vybraný sportovec vypadal a co měl na sobě.

Když se skupina vrátila do ateliéru, některé děti řekly, co si na papírek poznamenaly.

Na A3 čtvrtku pak nakreslily siluetu sportovce v pohybu. Jejich hlavním úkolem bylo z letáků siluety vyrobit dres, případně vyrobit sportovní náčiní (Obrázek 12).

C. (15´)

Závěrem lekce jsme položili artefakty na zem a prohlédli si je. Každé dítě krátce popsalo svého atleta a vysvětlilo, co měl na dresu.

Obrázek 12, foto: E. Pýchová

Z pexesa poznaly slavné sportovce jen starší děti (třetíci a čtvrtáci). Ale díky tomu, že nedávno proběhly Letní olympijské hry v Riu, byly všichni schopni vybavit si, jak takový běžný sportovec vypadá. Přeci jen, aby byla zajištěna větší názornost sportovce jako hrdiny, musela jsem hledat na internetu sportovce přímo v reklamě, nebo alespoň při běžném závodě, kde jsou loga sponzorů na dresech povolena.

V tvorbě se pak ukázalo, že nakreslit si siluetu sportovce bez předlohy, tedy figuru v pohybu, není pro děti snadný úkol. A velký rozdíl v tvořivosti a chápání mezi nejmladším a nejstarším dítětem se projevil při používání letáků z výstav, kdy mladší děti vyplňovaly siluetu celými obrázky (Obrázek 12), oproti tomu starší si braly z fotografií už jen části (Obrázek 13, 14). To se muselo projevit i v závěru, kdy mladší děti nevěděly a tápaly, jak sportovce na závěr představit.

Budeme-li ještě pracovat s koláží, musím věnovat více pozornosti mladším dětem.

Co se týče motivační hry, opustila jsme na začátku lekce motiv hry na kosmickou cestu, lodě na plánu jsme ale společně posouvali. Byl to kompromis mezi důsledným

uplatňováním spojovacího prvku hry (který zde poněkud zdržoval a nebyl účelný) a zároveň mezi rituálem, který lekce uzavíral, a děti na něm dobře viděly, že putují po imaginární cestě za dovedností dívat se kolem sebe nejen v galerii, ale i ve společnosti, doma, ve škole.

Obrázek 13, foto: E. Pýchová

Obrázek 14, foto: E. Pýchová

4.6 Sklo

(13. 10. 2016)

V menším prostoru centra DOX probíhala soutěž umělců pracujících se sklem, kterou jsem využila, abych dětem předvedla, že z jednoho materiálu se dají vyrábět věci běžné, všední, použitelné denně, ale stejně tak i umělecká díla všech velikostí. Sklo představuje materiál, který nám naprosto zevšedněl, zároveň ale v umění často poutá pozornost a nabízí hru se světlem. V této lekci jsme s dětmi přešli do role umělce. Chtěla jsem, aby vlastní tvorbou poznaly užitý design.

Místo: Stanislav Libenský Award 2016

Pomůcky: láhev, sklenice, kus tabulového skla, kuličky, lehnutá lahev, brýle, větší látka, balonky, provázek, škrob, voda, kyblík

A. (10')

Pod látkou byly na stole schované předměty ze skla. Děti před odkrytím hádaly, co by pod látkou mohlo být. Každý předmět symbolizoval nějakou funkci skla v našem životě (nástroj hry, ochranný prvek, užitkový předmět, dekorace, zdravotní pomůcka).

Další téma, o kterém jsem si s dětmi povídala, byl rozdíl mezi uměleckým a užitkovým sklem a možnosti jejich setkání se. Své tvrzení jsem jim demonstrovala na skleněné láhvi od minerálky a na úplně stejné láhvi, která ale byla v lehací peci upravena na dekorační předmět.

B. (20')

Další část proběhla jako komentovaná prohlídka expozice. I během prohlídky jsem s dětmi vedla spíš diskuzi, než abych použila jednostranný výklad. Delší dobu jsme se zdrželi u lampy Lukáše Houdka, protože výroba lampy byla další činností v ateliéru.

C. (90')

Dětem jsem vysvětlila, že další role, které jsme se zhostili, je designér. Jeho jsme objasnila jako člověka, který dává věcem tvar. Na nafouknuté balonky poté nakaširujeme z papíru korpus těla pro stolní lampu.

Poměrně rychlá byla první část lekce, při které se ani jednomu z dětí nepodařilo uhádnout, co se skrývá pod látkou. Ale celá skupina měla radost, že půjde do nové výstavy. Na tom se ukázalo, že si děti poměrně rychle zvykají na vizuální podněty kolem sebe a vracení se do stejné expozice pro ně přestává být po druhé návštěvě atraktivní. Rozdíl mezi užitkovým a uměleckým sklem pochopily, bylo pro ně ale těžké představit si, jak sklo, potažmo skleněná socha vzniká.

V expozici se chovaly nadmíru opatrně, chápaly, že sklo se rozbije snadněji než kovová Neprašova rodina. Trochu nervózní byli kustodi. Dětem se výstava líbila, hlavně její jinakost oproti SPORTU ZDAR!. Jednotlivé objekty pozorovaly ze všech stran, hodně se ptaly (hlavně na proces výroby).

Starší děti znaly roli designéra, respektive byly schopny popsat, co dělá. Všechny děti měly radost z toho, že si vyrobí něco, co budou doma moci používat. Měly radost i z toho, že pracovaly jinak než jen s dvourozměrným papírem.

Jako největší problém se ukázal tentokrát materiál, který byl potřeba na výrobu kaširované lampy. V DOXlabu nebyl žádný novinový papír, ještě před začátkem lekce se podařilo najít staré výtisky zahraničního magazínu, který byl součástí už proběhlé výstavy. Tato lekce byla náročnější na práci v DOXlabu, děti často z nepozornosti vylily škrob. Na úplném konci spěchaly vyprávět rodičům, kteří je rychle odváděli, takže v ateliéru zůstal větší nepořádek než jindy. Bude tedy potřeba, abych byla důsledná i v této fázi Kroužku.

4.7 Průsvit

(20. 10. 2016)

Lekce tematizovala vztah mezi sklem a světlem, proto jsme se vrátili do výstavy Stanislav Libenský Award 2016. Děti si lépe uvědomily, že sklo je dnes velmi používaný materiál, a že není-li v oknech, je součástí dalších věcí, které produkují umělé světlo. Hrou se světelným paprskem jsme společně vyzkoušeli, který materiál světlo propustí a který ne. Pro tuto lekci bylo nutné připomenout rodičům, že měli děti do Kroužku vybavit baterkou (předchozí lekce, připomenutí emailem).

Místo: Libenský Award 2016

Pomůcky: baterky, A2 papír, dřívka, různé papíry, různé krabice, různé plasty, nůžky, lepicí pásky, barevné transparentní fólie, laminovací fólie, laminovačka, štětce a akrylové barvy

A. (20')

Expozici prošly děti s baterkami a vyzkoušely si tak, jak moc sklo světlo propustí (Obrázek 15). Před začátkem Kroužku jsem upozornila kustoda v expozici, že tam přijdeme a že se tentokrát děti budou po prostoru pohybovat více samostatně. Samotné děti jsem pak důkladně znovu poučila o tom, jak se chovat v expozici, tím spíše, jak se chovat v expozici skla.

Obrázek 15, foto: E. Pýchová

B. (40')

V DOXlabu pak do papírového rámu vlepovaly různý materiál, až celou plochu zaplnily. „Obraz“ jsem napnula tak, aby šel prosvítit, zhasla jsem a děti opět baterkami zkoumaly propustnost světla různým materiálem. Společně jsme si všímali toho, jaké to dělalo stíny na zdi, jak se jednotlivé vrstvy překrývaly, jestli si materiál zachoval barevnost apod.

C. (30')

Individuální vitráž si děti vyrobily pomocí barevných transparentních fólií, které nastříhaly na různé tvary a velikosti. Poté tyto tvary naskládaly do fólie laminovací a v laminovačce fólii zatavily. Vznikla tak A4 okénko, které sice nebylo ze skla, ale fungovalo stejně jako pravá skleněná vitráž. Jednotlivá díla jsme šli nalepit na skleněnou stěnu DOXu do dvora centra.

D. (30')

Na posledních 30 minut jsme se vrátili k lampě z minula. Bylo potřeba korpus natřít akrylovou barvou.

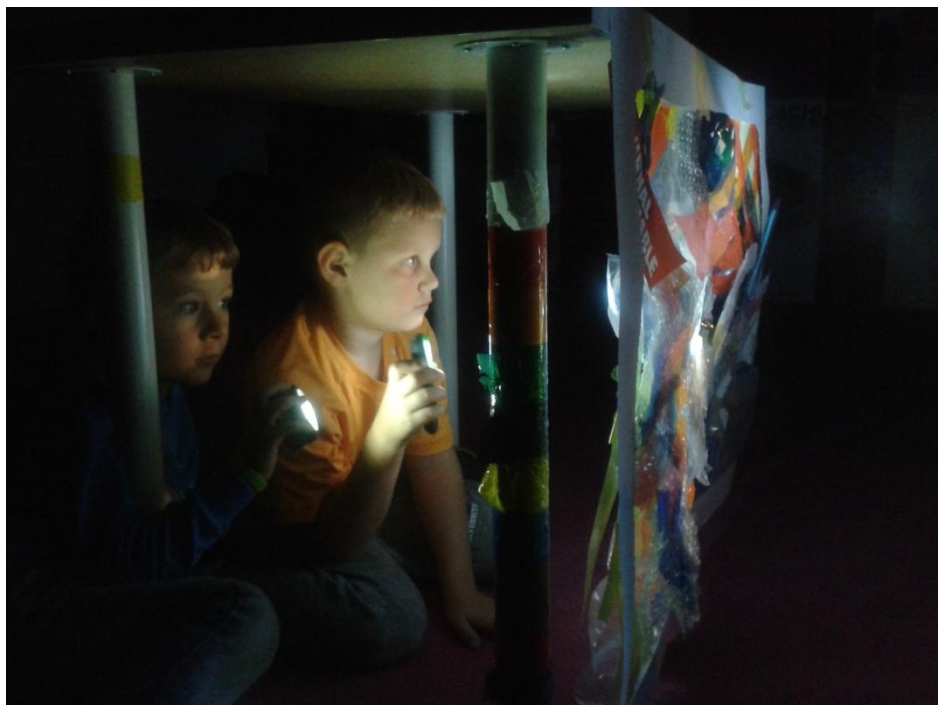
Díky názornosti zvolených činností splnila lekce svůj cíl. Děti chápaly, že pracujeme-li se světlem, sklo je k tomu velmi vhodný materiál.

Expozici, kterou už znaly, tentokrát procházely s baterkou a prosvěcovaly exponáty, pozorovaly stíny na zdech, propustnost a nepropustnost, odrazy a barevnost světla. Při této aktivitě hrozilo, že by porušily dohodnuté chování a ohrozily křehké exponáty, ale nedošlo k tomu.

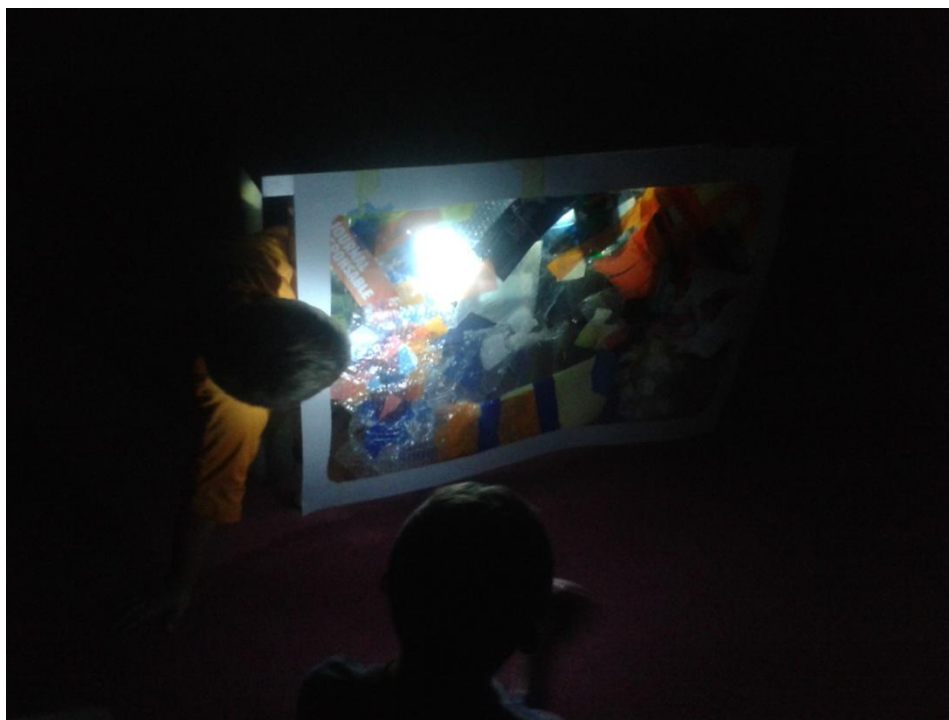
V ateliéru při vlepování různých materiálů do velkého papírového rámu hledaly děti aktivně další věci, které by mohly použít. Po přichycení obrazu a zhasnutí světel nebylo ani třeba je vybízet k použití baterek. Samostatně opět zkoumaly, jak se světlo chová v kombinaci s dalším materiálem, jestli se některé struktury odrazí i ve stínech apod. (Obrázek 16, 17).

Při výrobě vitráže bylo vidět, že obzvláště mladším dětem chybí předloha, prototyp, aby si výsledek dokázaly lépe představit. Většina z fólií vystřihovala geometrické tvary, jen dvě děti daly do vitráže i postavu (Obrázek 18).

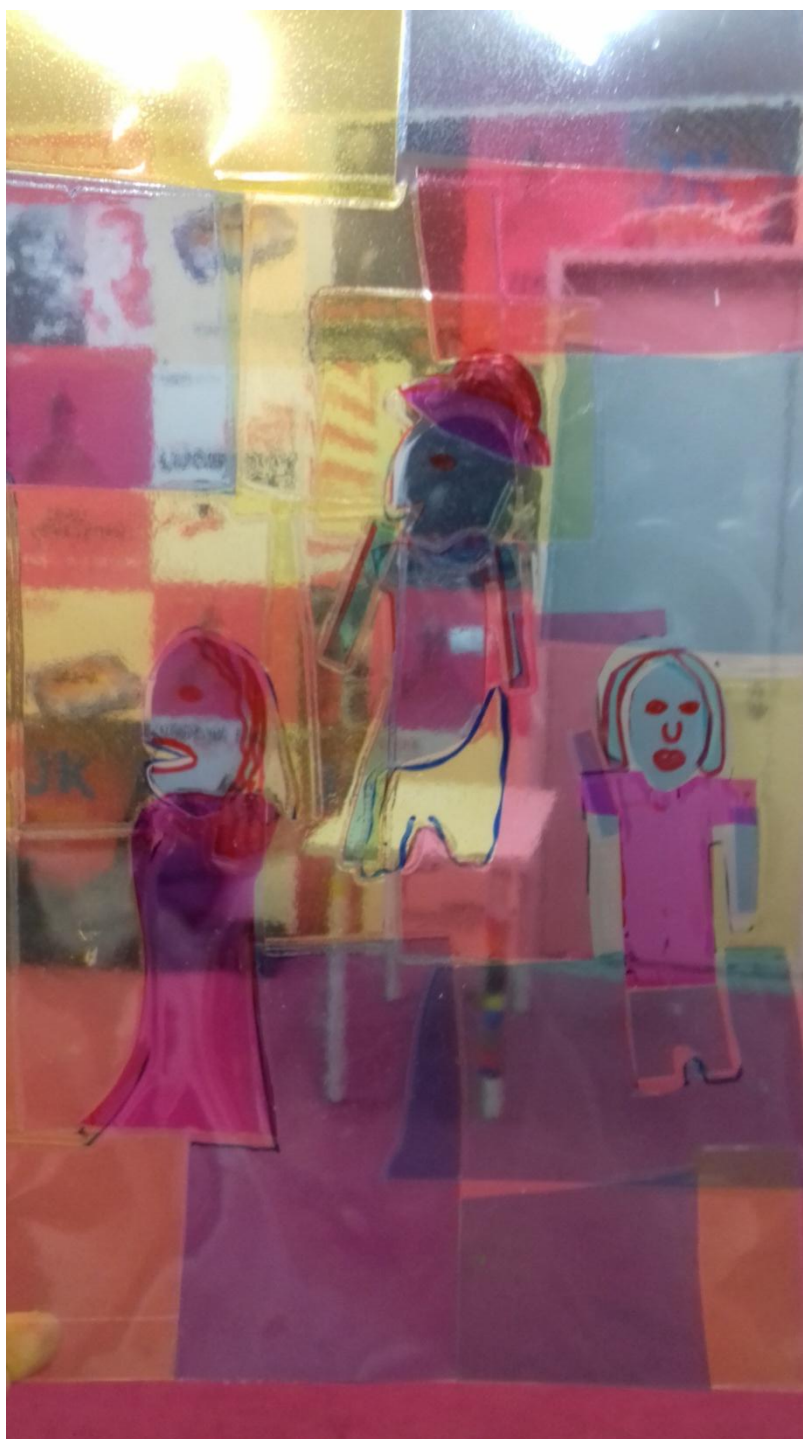
K lampě se děti chtěly vrátit už na začátku, myslely si, že baterku potřebují právě proto. Když ale zjistily, co je náplní lekce a že se k lampě vrátíme na konci, zklamané nebyly.

Obrázek 16, foto: E. Pýchová

Obrázek 17, foto: E. Pýchová

Obrázek 18, foto: E. Pýchová

4.8 Lampa a malba skleněnkou

(3. 11. 2016)

Sedmá lekce opět držela děti u tématu skla a především designu. Lekce byla primárně zaměřena na dokončení lampy. Tentokrát jsme vůbec nešli do expozice, ale využila jsem i tak prostor, které Centrum DOX nabízí – před dokončením lampy jsme se šli s dětmi podívat do DOX by Qubus, aby děti viděly, jak někteří autoři přemýšlejí nad tvary a využitím předmětů.

Místo: DOX by Qubus

Pomůcky: korpus těla lampy, nůžky, řezáky, tavné pistole, barevné fólie, skleněné kuličky, tuš, papír

A. (90')

Předpřipravená těla lamp z minulých lekcí doplnily děti ještě o průřezy a otvory, kterými světlo procházelo ven. Tyto otvory děti polepily barevnými transparentními foliemi. Práce byla náročná na zručnost, nejdříve bylo nutné proděravět poměrně tvrdou vrstvu kaširovaného papíru, pak byla náročná také práce s tavnou pistolí. Společně pak poskládaly lampy k sobě tak, aby vznikala kompozice svítlen.

B. (30')

Protože tavných pistolí nebyl stejný počet jako dětí, děti, které zrovna nelepily, malovaly skleněnou kuličkou. Tak si vyzkoušely, že z materiálu lze udělat nejen dílo, ale i prostředek tvorby. V krabici měly položený barevný papír, přidaly skleněnou namočenou v tuši. Poté se rozešly po DOXlabu, nebo jen nakláněly krabici všemi směry (Obrázek 19). V další fázi mohly použít větší formát a cvrknat si kuličku ve dvojici.

V designshopu nebylo pro děti snadné určit, k čemu některé předměty jsou. Důvodem byl inovativní design některých předmětů a hra designérů s nimi (například *Maxim Velčovský: QUBUS váza Waterproof levá cibulák*), ale nad většinou předmětů se bavily.

Při práci s lampou už se těšily na výsledek, o čemž vypovídala rychlost, jakou začaly pracovat. Otvory, které měly vystříhat, si musely jemně naznačit, protože se

ukázalo, že by mohly být moc blízko u sebe a tělo lampy by se rozpadlo. Prostřihování pak nebylo snadné, protože tělo bylo moc tvrdé, nebo se naopak jednotlivé vrstvy novin rozlepovaly. Nakonec se ale podařilo všem otvory vyrobit a nalepit do nich tavnou pistolí barevné fólie, které nahrazují sklíčka.

Malování skleněnou kuličkou se i kvůli obtížnosti předchozí činnosti (perforování těla lampy) do kaširovaného těla lampy otvory stalo odpočinkem a zábavným oddychem. Jako největší zábava se ukázal moment, kdy se kulička dostala z krabice ven a dělala tak stopu na podlaze ateliéru. Tady bylo třeba mého zásahu.

Obrázek 19, foto: E. Pýchová

4.9 Brýle

(10. 11. 2016)

Tato lekce byla poslední, jež byla věnovaná expozici Libenský Award 2016 a designu. Podrobněji se věnovala povrchu materiálu a tvarům. Cílem bylo, aby dítě pozorovalo a přemýšlelo nad tvarem a povrchem užitečného předmětu. K tomuto se mohly dobrat i cestou tvorby vlastních brýlí.

Místo: Libenský Award 2016

Pomůcky: barevné transparentní fólie, dřívka, barevné papíry, barevné lepicí pásky, nůžky

A. (30')

Nejdříve jsem vzala skupinu do expozice, kde měl každý za úkol znovu si pořádně prohlédnout vystavená díla a všimnout si přitom jejich povrchu. *Je spíš hladký, nebo drsný? Je něčím narušený? Vrypy, barvou, jiným materiálem, než je sklo? Co dítě zaujalo, to si překreslilo na arch papíru (Obrázek 20).*

Obrázek 20, foto: E. Pýchová

B. (15')

V další části, stále ještě v expozici, jsem položila dětem otázku: *Jak často se díváme skrze sklo?* Navedla jsem řeč směrem k brýlím. Brýle jako zdravotní pomůcka, ale i módní doplněk. Děti poté načrtly hlavu a na ni dokreslily brýle podle své představy. Avšak brýle měly být v něčem nové, neobvyklé (Obrázek 21).

Obrázek 21, foto: E. Pýchová

C. (60')

V ateliéru z nachystaného materiálu pak děti vyrobily prototyp brýlí. Využily přitom i zkušenost s různým druhem povrchů materiálů z expozice. Nakonec si brýle samy nasadily a zhodnotily, jestli byly takto funkční, jak se jim přes ně dívalo a zda byly pohodlné (Obrázek 22).

Obrázek 22, foto: E. Pýchová

Ze série lekcí zaměřených do výstavy Stanislav Libenský Award 2016 byla tato asi nejméně povedená. Děti měly práci poměrně rychle hotovou. V expozici si ještě daly záležet na tom, aby na papír zachytily různé struktury děl a načrtly brýle. Ale při jejich výrobě v ateliéru už tak důsledné nebyly. Proto bylo třeba více je vést, nabízet různá řešení. I přesto vznikly nové originální tvary optické pomůcky.

4.10 Fotografie

(24. 11. 2016)

Úvodní lekce k výstavě Havel byla o něco méně tvořivá, bylo potřeba zjistit, s čím děti do výstavy přicházely. Kromě toho, že mi lekce měla pomoci při koncepci dalších aktivit v této expozici, bylo mým cílem seznámit děti s výstavou tentokrát příměji. Volila jsem proto formu besedy a výkladu. Práci s tabletem v druhé polovině lekce si děti měly nové poznatky potvrdit.

Místo: HAVEL

Pomůcky: tablety, projektor, fixa, papír na poznámky

A. (30')

Na zeď DOXlabu jsem projektorem promítla fotografii Václava Havla, kterou jsem našla na Googlu, tak, aby byla jedna větší, a zbytkem výsledků abych mohla později jen rolovat. Děti sedí na koberci, pozorují zeď. Pokládala jsem dětem otázky: *Kdo je na fotografii? A kdo to byl? Čím se živil? Existuje něco, podle čeho ho jasně poznáme? Nějaké gesto? Symbol?* Uvědomovala jsem si, že otázky jsou velmi návodné, ale pro naši potřebu splnily účel.

Když se v DOXlabu opět rozsvítilo, vzala jsem fixu a papír a ještě jednou jsme společně s dětmi prošli, co je napadlo, když se řeklo Václav Havel. Jednotlivá slova jsem zapsala.

B. (30')

Seznam, který jsme na začátku lekce sepsali s dětmi v ateliéru, jsem vzala s sebou do expozice, tu jsme s dětmi prošli tak, aby se orientovaly, kdo kde vystavoval a kde všude výstava byla. Jak jsme procházeli jednotlivé místnosti, všímala si skupina, jestli vidí na fotografiích něco z hesel na seznamu. Pokud ano, heslo jsme škrtnli (Obrázek 23).

C. (30')

Zastavili jsme se před jednou fotografií Tomkiho Němce. Vysvětlila jsem dětem, že výstava byla složená především z dokumentárních fotografií, ale že fotografovat lze různé motivy – kromě portrétu i zátiší a další. Společně s dětmi jsme hledali tyto momenty na některém vystaveném díle (Obrázek 24)

Obrázek 23, foto: E. Pýchová

Obrázek 24, foto: E. Pýchová

D. (20')

Když jsem se přesvědčila, že děti dobře chápaly, jak nebo co fotografovat, dostalo každé dítě tablet a mělo za úkol vytvořit tři fotografie – portrét, zátiší a nějaký moment.

E. (15')

Fotografie z tabletu jsem nahrála na sdílený disk a promítla je v ateliéru. Každé dítě mluvilo o své sérii – která fotografie je která, kde ji vytvořilo a kdo na ní je.

Při úvodním rozhovoru se ukázalo, že děti přicházejí k výstavě Havel z domova celkem dobře připravené. Jen pro přesnost zopakuji, že věk dětí v Kroužku je od 6 do 9 let, tudíž žádné z nich si Václava Havla nemohlo pamatovat. Rovněž je potřeba uvědomit si, že výstava byla poměrně hodně medializována nejen ve sdělovacích prostředcích, ale i různě po městě. Takže fotografii Václava Havla všechny děti dobře poznaly, stejně tak všechny věděly, že byl prvním českým prezidentem. Z obrázků, které vygeneroval internetový vyhledávač, jsme společně zapsali hesla: dalajláma, prezident, politik, knír, věčko, srdce, Pražský hrad a svoboda.

K zapsaným slovům dohledaly děti fotografie v expozici celkem přesně. Přesto bylo potřeba doplnit jim souvislosti. Zejména kdo byl a co dělal Václav Havel před rokem 1989 a co tento rok znamená v historii naší republiky. Díky deníkové instalaci fotografií Bohdana Holomníčka se mi to povedlo dobře demonstrovat.

Poté jsme se vrátili o patro níže k většímu formátu fotografií od Tomkiho Němce, na nichž jsem dětem vysvětlila pojmy portrét, zátiší a dokumentární fotografie. Pro ujištění, že vše správně pochopily, jsem nechala dvě děti popsat rozdíl mezi těmito pojmy.

Lekce pak pokračovala dál, děti dostaly tablety a měly zachytit z fotografií zátiší, portrét a vybrat si v galerii něco, co je zaujme. Asi po pěti minutách, kdy se po expozici pohybovaly volně, jsem obešla každé dítě zvlášť. Ukázalo se, že je potřeba jim individuálně vysvětlit, co mají přesně dělat (Obrázek 25).

Následné promítání fotografií v ateliéru ukázalo, že při portrétu použila drtivá většina fotografie Tomkiho Němce, na nichž je Václav Havel v roli prezidenta. Během

práce vznikl zajímavý moment, kdy se děti fotografovaly navzájem při práci a zátiší pak složily z knih Václava Havla, které byly součástí expozice. Všechny fotografie si byly hodně blízké.

Na této lekci se ukázalo, že je-li téma těžší, snaží se děti i samostatnou práci zvládat společně a využívají nápadu druhých. Nevím sice, zda se úplně podařilo naučit děti dívat se na různé momenty fotografie a všimnout si i detailu, nejen celku, moment spontánní kooperace však byl však také cenný.

Obrázek 25, foto: E. Pýchová

4.11 Malý architekt

(1. 12. 2016)

Koncepce výstavy České ceny za architekturu nebyla pro Kroužek příliš vhodná, protože měla podobu panelové expozice s množstvím textu a minimem trojrozměrných modelů. Proto jsem ji využila jen jednou, a to především k tomu, aby si děti uvědomily, jak vypadá město a co všechno v něm můžou najít. Tato lekce opět nemířila primárně na výtvarnou dovednost dětí, ale spíše na jejich přemýšlení (vnímání veřejného prostoru), při tvorbě realizovaly děti vlastní představu města.

Místo: Česká cena za architekturu 2016

Pomůcky: dřevěné kostky, čtvrtky, fixy, nůžky, lepidla, papír na poznámky

A. (30')

V ateliéru na zemi byly z dřevěných kostek postaveny dva modely města: jeden jako Praha s centrem do kruhu, druhý měl ulice rovné, přímé, podobně jako velká města USA. Vysvětlila jsem dětem, jak je možné města budovat, že mohou mít centrum a třeba předměstí. Pak sepíšeme společně, které typy budov má každé větší město. Vyzvala jsem děti, ať si vybaví, co mají za místa v okolí svého bydliště, a ať přemýšlí, jestli je potřeba architekta i ke stavbě dopravní sítě.

B. (15')

V expozici, před návrhy různých staveb jsem stručně vysvětlila, jak funguje architektonická soutěž. Seznam městských budov jsme vzali s sebou a podle vystavených návrhů jej doplňovali.

C. (50')

Tvorba tentokrát probíhala přímo v expozici. Na čtvrtky děti nakreslily budovy, které chtěly ve městě mít, pak je vystříhly (nechaly si proužek na ohnutí spodku budovy) a nalepily na čtvrtku většího formátu. Budovy rozmisťovaly podle sebe a vytvářely tak ulice města.

Děti velmi rychle rozpoznaly rozdíl mezi dvěma modely. Rovněž si vybavily, že Praha je město, které má ulice uspořádané nepravidelně kolem svého centra.

Za budovy, které si vybavily jako nutnou součást města, lze jmenovat: nemocnici, radnici, kostel, školu a galerii. Později ve výstavě ještě vzpomenuly stadion a zoologickou zahradu, kašnu i autobusovou zastávku. Když si procházely jednotlivé návrhy v expozici, samy si všimly, že kolem budov je dost často zeleň, ale ony měly pocit, že v jejich okolí je zelených ploch málo. Zajímavé je, že se to později do jejich tvorby nepromítlo – v jejich vlastních návrzích města rovněž chyběly stromy (Obrázek 26).

Obrázek 26, foto: E. Pýchová

Tvorba samotná pak pro ně byla trochu jiná v tom, že mohla probíhat přímo v expozici. Zde se ukázala bezprostřednost dětí, když si před panely udělaly pohodlí. Rozložily si kolem sebe materiál a naprostá většina z nich si k práci lehla. Jedno z dětí bylo při výstavbě města velmi inovativní a vymyslelo vlastní stavbu – zookostel, tedy budovu, která byla kostel a zároveň zoologická zahrada (Obrázek 27).

Při závěrečné reflexi hodnotily pak spíše než vlastní tvorbu město, ve kterém žijí. Naprosté většině se líbí záhadnost pražského centra, ale zároveň by uvítaly větší barevnost města. Tady zřejmě záleží na tom, ve které části Prahy žijí a kam s rodiči po Praze chodí. Mým cílem bylo, aby si uvědomily, že místo, kde bydlí, není jen cesta do školy a třeba na Kroužek, ale také veřejný prostor v různých podobách. A to se, myslím, alespoň soudě z reakcí dětí, sdělit podařilo.

Obrázek 27, foto: E. Pýchová

4.12 Manipulace fotografií

(8. 12. 2016)

V této lekci jsem se s dětmi vrátila do expozice výstavy HAVEL. Cílem bylo přiblížit práci s fotografií, která následuje po jejím pořízení. Dítě na konci Kroužku chápe, že se dá toto médium zneužít, že ne vždy zobrazuje pravdu nebo skutečnost. Lekce měla dětem představit umění, respektive fotografii, jako nástroj manipulace. Protože jsem neměla k dispozici program na úpravu fotografií, volila jsem techniky, které úpravu zcela jasně ve výsledku přiznají.

Místo: HAVEL

Pomůcky: projektor, tablety, tiskárna, pastelky, voskovky, fixy, kniha *Zákázané dějiny ve fotografii*

A. (20')

V ateliéru proběhla s dětmi debata nad tím, jestli práce s fotografií končí jejím pořízením. Snažila jsem se sdělit, že fotografie se v moderní době dá dále upravovat tak, aby to nikdo nepoznal – toho využívá především reklama (krátké video z Youtube) Zároveň jsem v souvislosti s výstavou Havel zmínila, že fotografie se dá i zneužít k manipulaci. V době totality sloužila jako nástroj STB a státního aparátu (ukázka na projektoru a z knihy *Zakázané dějiny ve fotografii*).

B. (40')

Pro práci v expozici měly děti k dispozici tablet jako prostředek pro pořízení fotografie. Při práci děti měly více spolupracovat, úkolem bylo samostatně vybrat si jednu fotografii od Tomkiho Němce v přízemí a jednu fotografii od Bohdana Holomníčka. Vybrané objekty zaznamenaly do tabletu, pak s nimi ale pokračovaly dál – jedno dítě poprosilo jiné dítě/děti z Kroužku o spolupráci, nastavilo je do kompozice tak, aby odpovídala originálu, jinými slovy, fotografii přeobsadily. Touto aktivitou vznikly 4 fotografie, které se v DOXlabu vytiskly.

Než jsme se vrátili do ateliéru, zaznamenaly děti ještě jednu fotografii, tu, která je nejvíc zaujala, nejvíc bavila.

C. (45')

V ateliéru jsem dětem vytiskla jejich dvojice fotografií (originál a přeobsazenou), společně jsme je pak přiřazovali k sobě.

Druhou činností byla práce s fotografií, kterou si děti samy vybraly. I tu jsem každému vytiskla a děti měly možnost ji změnit. Použily k tomu pastelky. Fotografie dokreslovaly, překreslovaly (Obrázek 28).

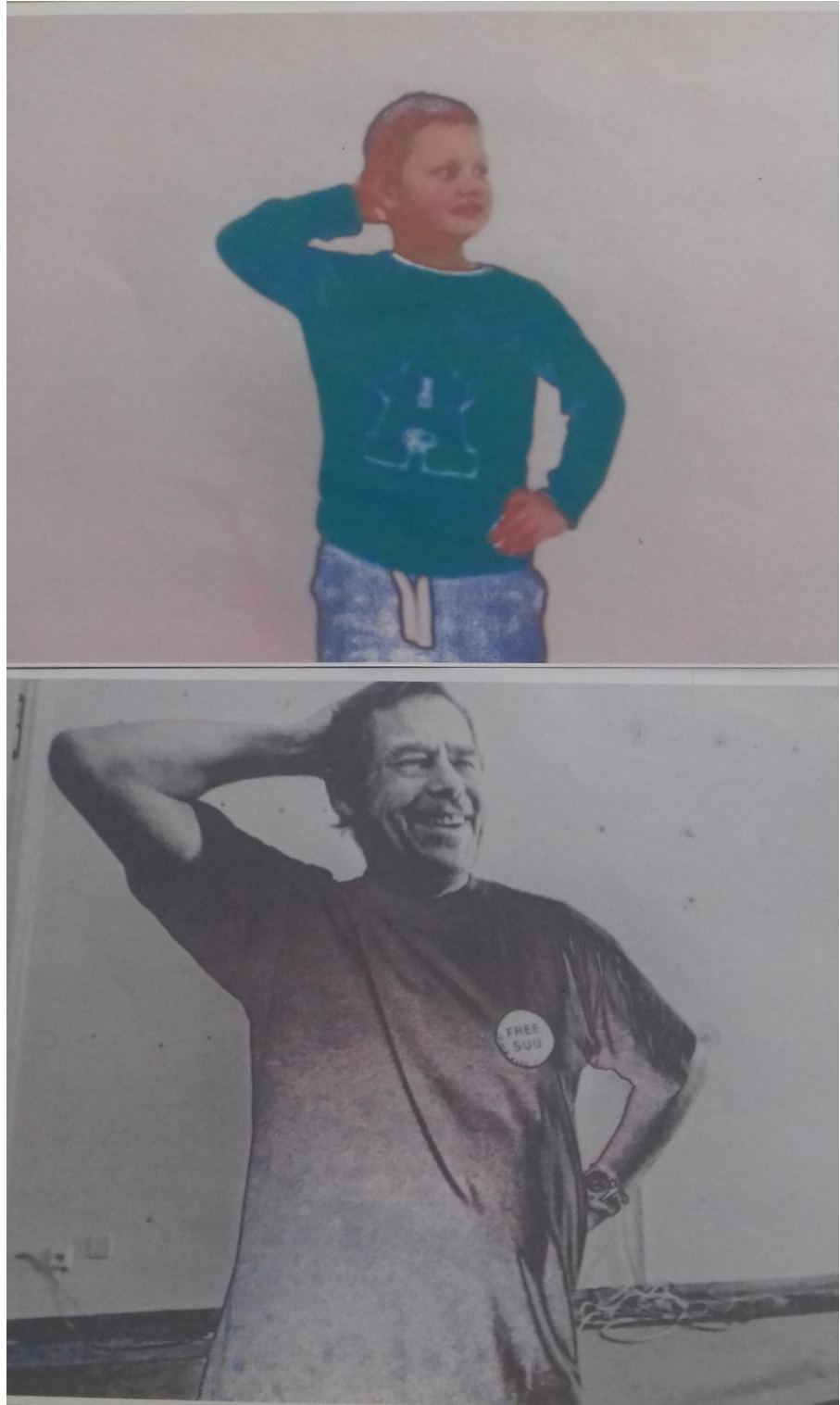
Obrázek 28, foto: E. Pýchová

Vzhledem k velikosti výstavy Havel bylo nutné se do ní s Kroužkem vrátit. Tentokrát jsme ale zvolila jiné téma, než je osobnost Václava Havla nebo obsah výstavy. Stejně tak jsem pominula formu vystavené fotografie. Práci s fotografií jsem pojala více jako hru.

Kromě dvou nejstarších dětí si většina myslela, že práce s ní končí pořízení a vytisknutím. Video, které demonstrovalo digitální úpravu fotografie (retuš těla modelky) z Youtubu, bylo pro ně celkem překvapení, stejně tak jako ukázka z knížky, tím spíš, když šlo o fotografie z roku 1952.

V expozici se pohybovaly přirozeněji než minule, do práce se pustily hned a navzájem si pózovaly. Jako třetí fotografii si všechny děti vybraly Václava Havla v neformálnější situaci. Většinou jako mladšího v momentech, které znají i ony ze svého života – u stolu nebo při rozhovoru s někým dalším.

I přesto, že jsem tiskárnu před začátkem lekce zkontrolovala, asi po páté fotografii začala tisknout jinak. To znamená, že změnila úplně barvu tisknutého. Tato závada dětem ale nevadila, naopak fotkám vyblednuté barvy daly trochu jiný rozměr (Obrázek, 29, 30).

Obrázek 29, foto: E. Pýchová

Obrázek 30, foto: E. Pýchová

Při dokreslování se pak děti většinou držely toho, co si všichni asi pamatujeme z dětství – rohy, knírky, komiksové bubliny (Obrázek 31). Jedno dítě fotografii přebarvilo a zvýraznilo kontury (Obrázek 32).

Artefakty po této lekci se mi jevily jako velmi zdařilé (i když způsobené technickou závadou) a téma jako předané, cíle lekce naplněné.

Obrázek 31, foto: E. Pýchová

Obrázek 32, foto: E. Pýchová

4.13 Vzducholod'

(15. 12. 2016)

Lekce si kladla za cíl odkrýt dětem pozadí stavby nového prostoru ve tvaru vzducholodi na střeše Centra současného umění DOX. Zároveň jim ukázala, že různé budovy s různými účely mohou mít i různou podobu. Dítě na konci lekce samo navrhlo nové využití netradičního prostoru, je schopné popsat, k čemu slouží a co je potřeba zařídit v okolí.

Místo: Gulliver

Pomůcky: nafukovací balonky, permanentní fixy, lepenkové krabice

A. (15')

Vzhledem k tomu, že se do Gullivera děti těšily už tři týdny, odcházeli jsme do vzducholodi hned z pokladny. Před vstupem jsem je upozornila na zákaz mačkání tlačítek a zdůraznila, že i toto je součást DOXu, takže i tam je třeba dodržovat pravidla tak, abychom nerušili běžného návštěvníka.

Nechala jsem děti prostor si důkladně prohlédnout, prozkoumat. Společně jsme mluvili o použitém materiálu i o tom, kde má vzducholod' předeek. Cestou zpět jsme si důkladně prohlédli ukotvení Gullivera v prostoru.

B. (30')

Ve věži před vstupem na střechu je ke stavbě zařízená instalace s panely, kde se nejen hovoří o stavbě Martina Rajniše, ale i o historii vzducholodí obecně. Vedla jsem s dětmi debatu o vynálezu vzducholodí, o tom k čemu sloužily, ve které době asi tak nejvíce létaly a jaké jsou jejich možnosti dnes. Pak jsem se zeptala, k čemu by mohla sloužit ta, ve které jsme byli, jestli vědí, jak se vzducholod' jmenuje a z čeho je postavená. Jméno, funkci i autora jsem na konci uvedla

Při následující činnosti si děti vyrobily vlastní vzducholod', měly za úkol vymyslet její účel, nové použití a jméno. Každé dítě dostalo nafukovací balonek a permanentní fix. Balonek si samo nafouklo do velikosti, jakou chtělo; balonek sloužil jako model vzducholodi. Permanentním fixem si jej pokreslily tak, aby to odpovídalo jejich nápadu (Obrázek 33)

Obrázek 33, foto: E. Pýchová

C. (45')

V DOXlabu pak z kartonu a lepenkových krabic vytvořily zázemí pro svoji vzducholod'. Na konci lekce své pojetí představily ostatním.

Chuť dětí navštívit Gullivera byla opravdu veliká. Toho, že jsme procházeli kolem výstavy, která se vzducholodi přímo týkala, si žádné z nich nevšimlo. Ve vzducholodi se pak velmi rychle zorientovaly, přecházely z jedné strany na druhou, zkoumaly, co je pod námi, ale i to, jestli je tam zima, jak se větrá a kde jsou světla.

Po příchodu zpět do DOXu už si všimly, že část věže je věnována právě výstavbě vzducholodě. Určit dobu, kdy vzducholodě byly nejvíce populární, bylo pro ně příliš těžké.

Balonky pak nafoukly tak, jak jim to jejich možnosti dovolily. K čemu bude vytvářená vzducholod' sloužit, se také dlouho nerozmýšlely, balonek začaly pokreslovat hned. Vznikly lázně, výletní plavidlo, hotel, galerie nebo vzducholod' určená k boji. Zázemí vzducholodi z kartonu odpovídalo jejímu určení.

Dětem se vzducholod' líbila už při její výstavbě. Uvnitř pak byly mírně zklamané, protože je vlastně prázdná, ale dokázaly by si představit, že se tam koná třeba koncert nebo čtení. Přijaly ji jako součást galerie.

4.14 Betlém

(22. 12. 2016)

Vzhledem k tomu, že se tato lekce konala velmi blízko vánočních prázdnin a některé děti byly z Kroužku dopředu omluveny, pracovala jsem i já s vánoční tematikou. Aby to nebylo pouze o svátcích a tradicích, využili jsme s dětmi při tvorbě staré propagační letáky centra. Tím jsem jim chtěla sdělit, že než něco vyhodíme, měli bychom se zamyslet, zda to v rámci tvorby nelze ještě použít. Propagační letáky jsme zrecyklovali na originální Betlémy. Výstřižky, které jim zbydou, použijí na výrobu jednoduché ozdoby.

Místo: DOXlab

Pomůcky: propagační materiály DOXu, černý A3 papír, suché pastely, nůžky, lepidla

A. (30')

Většina dětí je na tuto lekci z Kroužku omluvena, především kvůli školním besídkám a představením. Proto byla atmosféra v ateliéru uvolněnější. Otevřenou diskuzí jsem zjistila, co děti vědí o příběhu narození Ježíše. Navzájem si sdělily, jak tráví Vánoce.

B. (90')

Z propagačních letáků DOXu k proběhnutým výstavám, stejně tak jako z letáků k dalším minulým aktivitám centra DOX, vystříhaly děti postavy a objekty, které se jim podle jejich názoru hodily do Betléma. Ten vytvořily na černou čtvrtku A3. Suchým pastelem si nakreslily chlév, ale třeba i okolní krajinu. Vystříhané motivy si pak do obrazu dolepily. Postavy nebo objekty, které jim zbyly, prošly provázkem a vytvořily si tak vlastní kolekci recyklovaných vánočních ozdob na stromeček.

Dopředu jsem počítala s tím, že na předvánoční lekci dorazí menší počet dětí a skutečně přišly pouze tři. A i tyto tři už byly naladěné spíše na Vánoce než na současné umění. Připouštím, že úplně původně jsme se tematice svátků chtěla vyhnout, ale velmi záhy se ukázalo, že nedržet se původního přesvědčení byla lepší cesta.

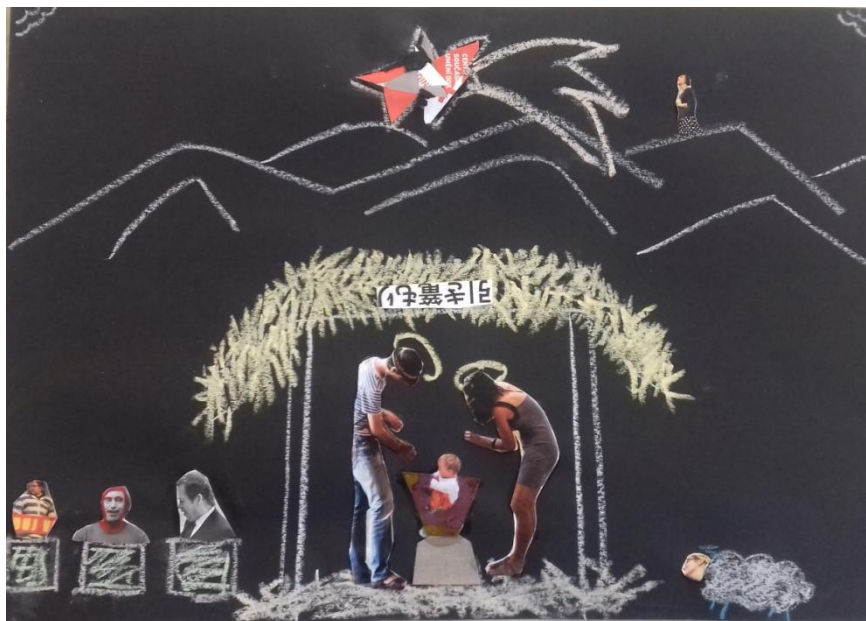
Do expozice jsme se tentokrát nevydali. Při úvodním rozhoru o příběhu narození Ježíše Krista vyprávěly spíše děti a začaly popisovat spontánně i to, jak u nich probíhá konec roku.

Kvitovaly práci na černém podkladu, protože suchý pastel se na něm hezky rozsvítil. Betlémy jsou si hodně podobné, nemyslím si, že to bylo počtem druhů letáků, ale spíš

tím, že děti používaly své nápady navzájem Obrázek 34, 35). To chápu jako svou chybu, kdy jsem mohla děti rozsadit tak, aby na práci druhých neviděly, nebo být více všímavá při tvorbě.

Obrázek 34, foto: E. Pýchová

Obrázek 35, foto: E. Pýchová

4.15 Vzpomínka

(5. 1. 2017)

Lekce zaměřená do výstavy *Tomáš Císařovský: Úmysl a trochu náhoda* měla děti naučit pracovat s vlastní vzpomínkou. Děti si prostřednictvím malby mohly uvědomit, že není tak jednoduché vybavit si detaily zážitků, s čímž musí umělec při tvorbě pracovat, nějak to překonat. Zároveň lekce ukazovala dětem, že umění dokáže dokumentovat historické momenty a podílet se tak na utváření paměti národa. V této lekci jsem měla v úmyslu poukázat na to, že obrazy historických událostí jsou doklady vlastní interpretace diváka, zobrazovanému nemusí pevně věřit, protože jde o pohled umělce.

Tato lekce měla na svém začátku formu komentované prohlídky.

Místo: Tomáš Císařovský: Úmysl a trochu náhoda

Pomůcky: papíry, tužky, desky, podsedačky, A2 čtvrtky, štětce, akrylové barvy

A. (30')

Začali jsme komentovanou prohlídkou expozice se zaměřením na obsah Císařovského díla. V sekci s cyklem o Václavu Havlovi jsem už ale dětem rozdala papíry a tužky. Měly jednoduše nakreslit vzpomínky podle zadání: poslední den v roce, kdy byli naposledy smutní, kdy byli naposledy hodně veselí, kdy poprvé seděli na kole. Pak jsem společně s dětmi rozebírala, jestli bylo pro něho hodně těžké si momenty vybavit, jestli si vybavovaly i detaily, jaké třeba bylo počasí atd. (Obrázek 36)

Obrázek 36, foto: E.Pýchová

B. (90')

V ateliéru pak děti pracovaly se vzpomínkou dále inspirované formou Císařovského malby – nebylo třeba, aby celá plocha papíru byla pokryta barvou, naopak jsem chtěla, aby obtížnost zapamatovat si úplně vše vycházela z prázdných míst, aby malované objekty „visely“ v prostoru papíru, který symbolizuje naši paměť.

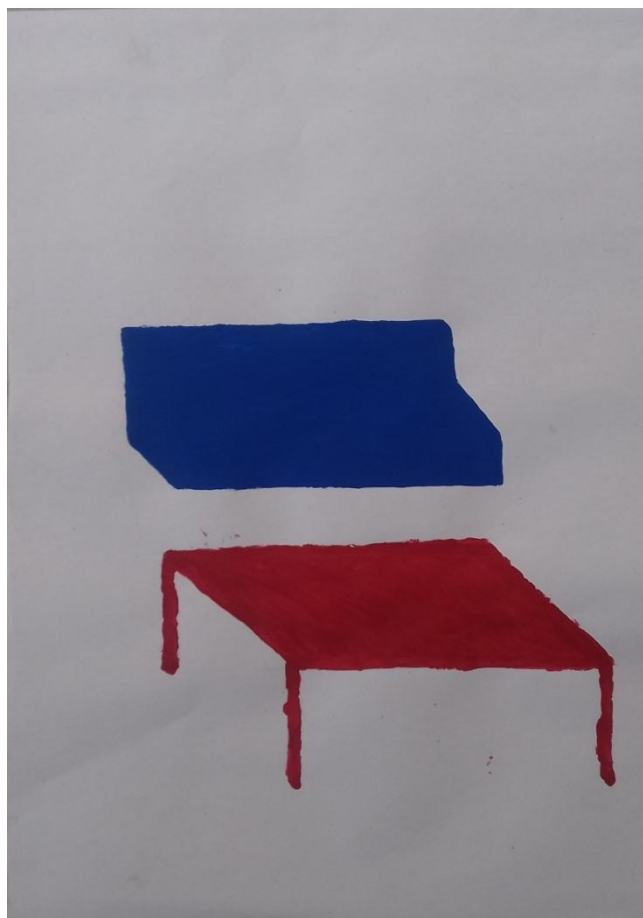
Při komentované prohlídce výstavy děti poslouchaly, zajímaly se o to, co je na obrazech a jak je umělec vytvářel.

Když měly kreslit zadávané vzpomínky, měly opravdu problém s tím si vybavit detaily, které se úplně tolik netýkaly dané věci.

Vzhledem k tomu, že toto byla první povánoční lekce, týkala se jejich vzpomínka, kterou ztvárňovaly v ateliéru, především Vánoc nebo konce roku. A i když v expozici hodnotily obrazy v cyklu jako nedokončené, jejich tvorba pak působila hotově – znamená to, že se držely formátu papíru, domalovaly podlahu nebo stropy, použily dost barev (Obrázek 37). Jen jedno dítě tvořilo podobně jako Tomáš Císařovský – do prázdného prostoru (Obrázek 38).

Obrázek 37, foto: E. Pýchová

Obrázek 38, foto: E. Pýchová

V rámci aktivity jsem chtěla pracovat s konceptem nekonkrétnosti vzpomínek, jejich prchavostí. To se, myslím, povedlo sdělit v expozici. Výsledná tvorba dětí v ateliéru neodpovídala mé první představě, což vůbec nevnímám jako chybu. Je to doklad skutečnosti, že některá témata jsou na delší dobu než dvě hodiny a jednu činnost. Celkově lekci zpětně hodnotím jako přínosnou pro mne i děti.

4.16 Kde?

(12. 1. 2017)

Poslední tři lekce Kroužku byly vzájemně provázány a v podstatě dávaly dětem nahlédnout do práce kurátora. V průběhu semestru samy děti vytvořily mnoho děl, která měla být na závěr Kroužku v DOXu vystavena. První z těchto tří lekcí měla dětem ukázat, kde všude se dá umění prezentovat, jakou mohou mít tato místa podobu a jestli je nutné, aby to vždy byly jen budovy. Dalším z cílů lekce bylo představit dětem základní rozdíly mezi muzeem a galerií.

Místo: DOXlab

Pomůcky: prezentace s galeriemi a muzei, projektor, A3 čtvrtky, voskovky, fixy, pastelky

A. (15')

V ateliéru jsem dětem pustila připravenou prezentaci na projektoru. Na jednotlivých snímcích byly nejen budovy galerií a muzeí (Hlavní budova Národního muzea i s interiérem, Veletržní palác, Tate modern, Louvre, Galerie Perla, Musei Vaticani, Jüdisches Museum Berlin, prázdný prostor na Krymské ulici v Praze, zámecký park Litomyšl a streetartová malba Jana Kalába na jednom z pražských domů), děti měly hádat, co je to za budovu, k čemu slouží a kde je. Na jejich tipy jsem dávala správné odpovědi, po prezentaci jsem jim vysvětlila rozdíl mezi galerií a muzeem. Otázkou, jestli je DOX galerie nebo muzeum jsem se přesvědčila, zda děti rozdíl dobře pochopily. Následovala debata, zda se umění dá vystavovat ve veřejném prostoru, jestli znají nějaké dílo na otevřeném místě.

B. (90')

V druhé polovině Kroužku kreslily děti vlastní muzeum nebo galerii. Na papírek vedle kresby připsaly název instituce, co se tam vystavuje, jaká je cena za vstupenku, a jestli má jejich instituce nějaké doprovodné programy (co jsou to doprovodné programy, jsem vysvětlila během tvorby).

V první fázi lekce děti na prezentaci reagovaly dobře, i když většinu budov nepoznávaly. S tím jsem ale počítala. Fakt, že industriální budovy mohou sloužit jako výstavní prostor, je překvapil. Stejně tak měly problém porozumět tomu, že místem k vystavování může být i veřejný prostor. Ukázalo se, že velkoplošné streetartové malby v Praze moc neznají. Jedno dítě poznamenalo, že chápalo dílo Pasty Onera na Dejvické ulici jako reklamu, což je asi pochopitelné v pražském vizuálním smogu. Ve městě rozpoznávají spíše historické sochy a instalace Davida Černého.

Druhá část lekce se pak mohla zdát trochu dlouhá, ale děti si daly záležet a každé z nich vymyslelo opravdu originální místo – galerie, ve které to lepilo, prodejní galerii (o tomto typu jsme se ani nebavili), nebo muzeum aut tak veliké, že si exponát půjčíte a zbytek výstavy projedete v něm (Obrázek 39, 40, 41).

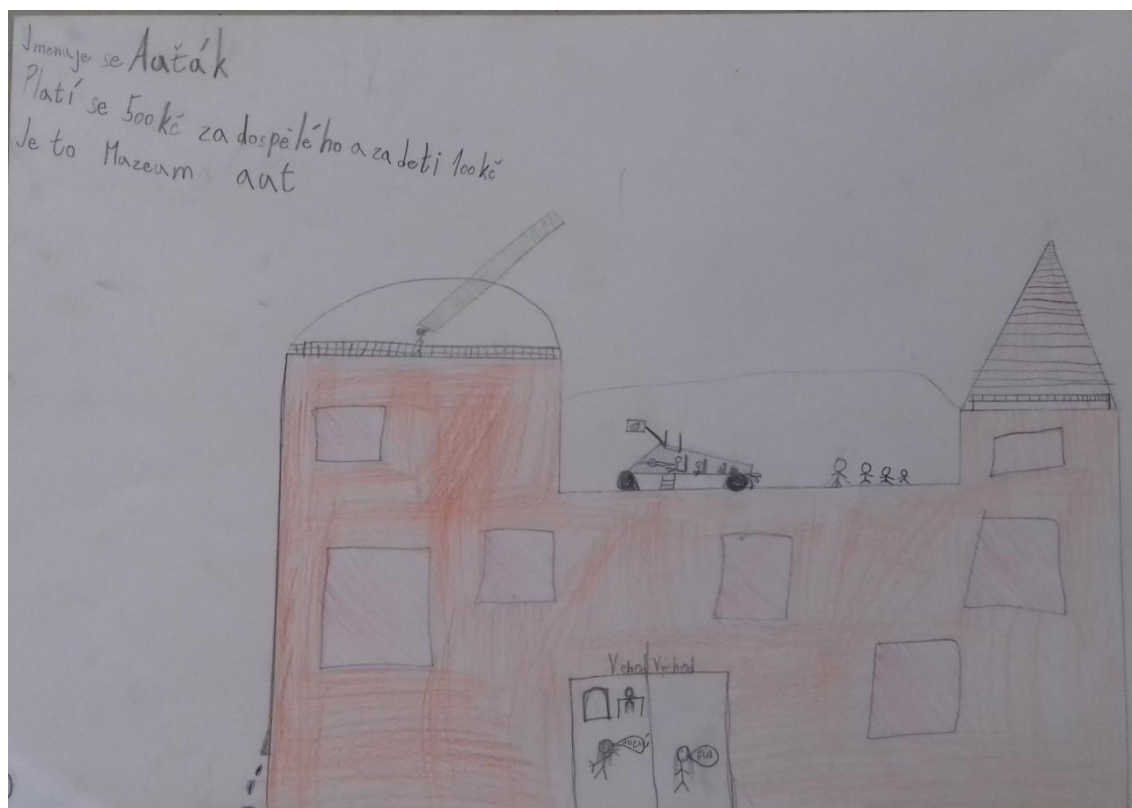
Rozdíl mezi galerií a muzeem děti dobře pochopily. Tím, že se už půl roku pohybují v DOXu a často při odchodu míjejí i jiné akce, chápou takové instituce i jako místa se širší nabídkou kulturních a společenských akcí.

Obrázek 39, foto: E. Pýchová

Obrázek 40, foto: E. Pýchová

Obrázek 41, foto: E. Pýchová

4.17 Co?

(19. 1. 2017)

Pokračovali jsme v přípravě na poslední lekci před koncem pololetí. Tématem bylo tentokrát, „co se bude vystavovat“. Úvodní aktivitou jsem chtěla, aby děti porovnaly výsledky z internetového vyhledávače s tím, co měly možnost vidět v Centru současného umění. Mým cílem bylo poukázat na to, že vizuální obsah z galerie na internetu nekoresponduje s vizuálním obsahem reálné galerie. Chtěla jsem, aby podle své intuice řekli, zda by se internetový výsledek hodil do prostor DOXu, případně v rámci jaké výstavy. Druhá část lekce byla zaměřena na výběr vlastních prací na výstavu Kroužku.

Místo: Studio

Pomůcky: tablety

A. (15')

Vzala jsem tablet pro každé dítě a odvedla skupinu do Studia, kde měla proběhnout poslední lekce – vernisáž Kroužku. Rozdala jsem tablety a řekla dětem, aby do vyhledávače Google zadaly nějaké heslo, slovo, které si myslí, že souvisí s uměním.

Výsledky navzájem porovnáme, nechala jsem mluvit především děti: a pokládala otázky: *Proč si myslíš, že ti Google našel zrovna tohle? Je to umění? Mohl bys tohle vidět v DOXu?*

Před odchodem jsem je upozornila, že seděly v místnosti, kde příští týden budou vystavovat ony.

B. (90')

V DOXlabu jsme s dětmi rozložili všechny artefakty, které od začátku Kroužku vytvořily. Dohodly jsme společně, jak je budeme vystavovat. Pro ulehčení jsem dětem nabídla jen variantu, která práce sledovala podle času, nebo variantu kdy práce odpovídaly jednotlivým výstavám v DOXu.

Každé dítě provedlo selekci svých prací – udělalo hromádku, co by vystavit určitě chtělo a co určitě nechtělo. Děti jsme obcházela a v tento moment pomáhala dětem se rozhodnout a třídit (Obrázek 42).

Při práci s tablety zadávaly děti nejčastěji slova malíř, kresba, socha, umění. Je pravda, že vyhledávač většinou nabídl notoricky známá díla od Picassa, Dalího, Van Gogha a často ilustrace a fotografie umělců. Děti si z náhledů dlouho vybíraly, většinou zvolily hlavně hodně barevné obrázky a o těch pak mluvily. Klasická díla, která jim vyhledávač nabízel, hodnotily jako do DOXu nevhodná. U hesla *socha* poměrně přesně popisovaly jinakost nebo novost toho, jak výtvarník použil materiál. Myslím si, že tady už se promítala jejich zkušenost s tím, co měly možnost vidět v DOXu, i když vím, že na takový závěr je ještě velmi brzo.

V ateliéru se pak rychle rozhodly pro výstavu svých děl podle expozic, kterých se týkaly. Většinu jimi vytvořených věcí chtěly použít, což v prostorách Studia nebylo dost možné. Velmi jemně jsem některé věci po shodě se všemi dala stranou s tím, že si je později vezmou domů. Nad některými pracemi děti vzpomínaly a u některých jim dělalo problém vzpomenout si, ke které expozici se vázaly. To lze vnímat jako nedostatek nebo jako znak pro děti málo silného tématu.

Nakonec se podařilo vybrat přiměřené množství děl, které vystavit. Kompromisem pro děti byl fakt, že si nakonec všechno stejně odnesou domů.

Obrázek 42, foto: E. Pýchová

4.18 Jak?

(26. 1. 2017)

Závěrečná lekce byla ve své podstatě výstavou dětských prací, které vznikaly v Kroužku. Děti si samy přichystaly vernisáž. Před jejím zahájením si upravily prostor a instalovaly svá díla. Mým cílem bylo, aby se semestr Kroužku jasně uzavřel, aby děti měly možnost ukázat rodičům svou tvorbu, tak jako se ony po celou dobu koukaly na tvorbu umělců.

Místo: Studio

Pomůcky: všechna díla z Kroužku, lepicí páska, nůžky, lepicí hmota, občerstvení

A. (1 h)

Celá skupina se tentokrát musela sejít už opravdu ve tři hodiny. Připravené věci se přenesly do Studia a tam byla instalace v podstatě jen na dětech. Společně se domluvily na rozmístění stolů a na tom, kam co pověsit. Já jsem usměřňovala kooperaci dětí a korigovala při instalaci. Dávala jsem pozor, aby se na přípravě výstavy podílely všechny děti, takže jsem občas zasáhla do jejich organizace.

B. (1 h)

V 17:00 dorazili rodiče a vedoucí lektorského oddělení, výstavu jsem uvedla a poděkovala DOXu, rodičům a hlavně dětem. Každé dítě samo provedlo své rodiče výstavou a pak už se spontánně bavilo. Plánovala jsem výstavu rozebrat až po odchodu všech dětí.

Poslední lekce měla dvě podstatné části: přípravu výstavy, respektive její instalaci a vernisáž.

Příprava byla poněkud hektická, děti se nedovedly tolik koncentrovat jen na věšení a rozmístování děl. Proto jsem musela direktivněji rozdělit úkoly a následně důsledněji hlídat, jestli je každý plní. Vše se povedlo stihnout připravit (Obrázek 43, 44).

Všichni rodiče přišli, vyslechli úvodní slovo a zdrželi se asi hodinu a půl. Děti jim vysvětlovaly svá díla, popisovaly výstavy a říkaly, co je bavilo nejvíce. Ze zapálení jejich vyprávění bylo poznat, že jsou na sebe pyšné. Atmosféra akce byla poměrně hodně neformální. Koncept Kroužku mi rodiče chválili, stejně tak jako osobní přístup

k dětem. Myslím, že děti odcházely s velmi příjemným zážitkem a rodiče pyšní na své děti (Obrázek 45, 46, 47, 48).

Většina dětí si chtěla rovnou odnést své práce, takže nakonec jsme Studio uklízeli všichni společně.

Obrázek 43, foto: E. Pýchová

Obrázek 44, foto: E. Pýchová

Obrázek 45, foto: M. Gabriel

Obrázek 46, foto: M. Gabriel

Obrázek 47, foto: M. Gabriel

Obrázek 48, foto: M. Gabriel

5. Celková reflexe Kroužku

Před závěrem diplomové práce je ještě potřeba shrnout fungování Kroužku, jeho průběh a naplnění z osobního hlediska.

Komunikace a spolupráce s lektorským oddělením DOXu probíhala zcela bez problémů, vždy když bylo potřeba něco řešit, našel se k tomu čas. Informace jsme si předávali v podstatě okamžitě. S rodiči probíhala komunikace pak čistě přes lektorské oddělení centra. Hned po pár lekcích bylo jasné, že proběhnou organizační změny. Rodiče nestíhali vodit děti včas na začátek kurzu, což dále vedlo k časovým prodlevám, které se vlekly celou lekcí. Proto jsem po dohodě s DOXem posunula začátek o půl hodiny, z 15:30 na 16:00. Rovněž jsme si museli s rodiči znovu upřesnit, že si přebírám děti na pokladně a vracím je v 18:00 v DOXlabu, aby tak rodiče měli možnost vidět, co se dělo.

Kromě času se v průběhu prvního měsíce ustálil i počet dětí. Odliv přihlášených během měsíce září nebyl nijak zásadní, tři děti si rozmyslely svou účast po první návštěvě, nebo po posunu začátku. Konečné číslo bylo 9 zapsaných a ti semestr poctivě odchodili.

Během semestru proběhly dvě schůzky, kdy jsem vedoucího lektorského oddělení Jiřího Raitermana a Michala Kučeráka informovala o průběhu. Oba měli celou dobu přístup k přípravám jednotlivých lekcí, avšak nestalo se ani jednou, že by do obsahu zasahovali. Po skončení každé lekce jsem zapsala do interní tabulky centra počet dětí a výstavu, které byla lekce věnována.

Obsahově se mi v Kroužku podařilo držet se koncepce výstav. Některé byly pro děti stravitelné, některé méně a to se vždy ukazovalo už v průběhu lekce, kdy děti přestávaly tvořit, odcházely k polštářům v rohu ateliéru a tam odpočívaly.

Jako nejsložitější expozice na zprostředkování se ukázala výstava Havel, která byla poskládaná především z dokumentární fotografie. Otázkou je, zda to bylo věkem dětí, nebo špatně volenou formou.

Zdařilé se mi jevily ty lekce, které korespondovaly s výstavou skla. A obecně lekce, při kterých děti zkoušely něco pro ně nového nebo neobvyklého – procházet expozici s baterkou, tvořit skleněnou kuličkou, výroba vlastní funkční lampičky.

Díky závěrečným reflexím lekcí vím, že děti pochopily nejen tvorbu, ale i myšlenku zprostředkovaného. Myslím tím například lekce k výstavě SPORTU ZDAR!. Na zdánlivě jednoduchém tématu poznaly, že i sport (a především ten profesionální) má své stinné stránky. Na výstavách Tomáš Císařovský: Úmysl a trochu náhoda, HAVEL nebo před sousoším Karla Nepraše *Rodina připravená k odjezdu* pochopily, že svoboda není samozřejmostí. Proto usuzuji, že cíl naučit děti kriticky přemýšlet, nebo alespoň ukazovat jim tuto možnost, případně kriticky se na věci dívat, se podařil naplnit.

Co se rovněž ukázalo při využívání expozic, bylo, že děti získávaly pocit jistoty a orientace v ní hned při druhé návštěvě. To bylo patrné především z jejich pohybu po prostoru. Poměrně rychle se jim výstavy okoukaly, můžu-li to tak říct.

Kurz měl mít původně několik vrstev. Jednou z nich byla motivační hra na artonauty, která by jednotlivé lekce provázala a dětem tak třeba pomohla lépe činnosti chápat. V průběhu fungování Kroužku se ale ukázalo, že je to spíše kontraproduktivní. V prvních dvou třech lekcích sice hra děti motivovala, ale později už motivaci k docházce nepotřebovaly. Naopak už pro ně byla něčím navíc, něčím dalším, co ne vždy zapadlo do struktury lekce. Proto jsem upustila od navozování lekce skrze artonautskou tematiku, ale udržela jsme závěrečný rituál, kdy si dítě posunulo svůj kolíček na plánu a mělo pocit, že směřuje za poznáním.

Další vrstvu, od které jsem v průběhu (dost možná nedůsledností) částečně upustila, byly role diváka, umělce a kurátora. Při sestavování metodického plánu jsem měla představu, že na sebe budou více navazovat. V prvních sedmi lekcích měly děti pracovat pouze z pozice diváka, pak z pozice umělce a nakonec si vyzkoušet na posledních třech, co znamená být kurátorem. Jenže jak přicházely výstavy, sdělovaná témata a zkušenosti, vytratila se nám v rolích posloupnost. Takže tyto role sice děti prožívaly, ale už ne v určitém systému.

Snažila jsem se k dětem přistupovat individuálně. Nechávala jsem děti chvíli odpočinout, pak je ale jemným způsobem vracela zpět k práci. Podařilo se mi vytvořit v Kroužku příjemnou atmosféru, kdy děti věděly, že si musí splnit určitou povinnost, zároveň ale na ně nikdo netlačil. Mým cílem nebyl finální produkt/výtvar dětí, ale zaměřila jsme se na proces a zážitek. A z toho plyne asi největší zjištění, totiž, že účelem Kroužku nebylo (potažmo není) vychovávat malého umělce, direktivně děti vést k přesné výtvarné technice a znalosti umění, ale naučit je vnímat galerii jako prostor,

kde běžně mohou trávit volný čas, vědět, že umění je součástí života a kulturní instituce typu muzeí a galerií nejsou sterilními místy plnými zákazů. Kroužek se stal kurzem malého diváka, který prostřednictvím vlastního prožitku poznává moderní umění a učí se o kritických momentech současné společnosti.

Na úplném závěru semestru jsme s DOXem poprosili rodiče, aby vyplnili dotazník zpětné vazby, který není žádným empirickým průzkumem, ale spíše malou sondou, co je vůbec vedlo k zapsání dětí a jak Kroužek vnímali oni (viz Příloha IV).

Ze získaných odpovědí lze vyčíst, že zkušenost s činností Centra současného umění měli všichni. Naprosto všichni jsou zvyklí s dětmi za výtvarným uměním chodit po různých institucích. Důvodem, proč zapsali své dítě do kurzu v Centru současného umění, byla právě dosavadní výstavní činnost DOXu, jeho dobré jméno a fakt, že Kroužek bude vycházet z obsahu centra. Další věc, která hrála roli, byla cenová dostupnost. Místní blízkost už zase takovou váhu neměla. Ze zpětné vazby dále vyplynulo, že děti rodičům vyprávěly, co se na Kroužku dělo a na které byly vystavě.

Z dotazníku se rovněž potvrdilo, že se zavedením Kroužku nezískává DOX nového diváka pouze v zapsaném dítěti, ale právě i v jeho rodiči. Často se stávalo, že rodič čekal, až Kroužek skončí, využil tak času a podíval se do expozice sám. Ve zpětné vazbě rodiče uvedli, že jejich zkušenost s Kroužkem pozitivně ovlivnila i jejich zájem o současné umění. S tímto faktem, by mohli v DOXu dále pracovat.

Díky založení Kroužku a spoluprací s Centrem současného umění se mi podařilo přivést skupinu dětí do experimentálního prostředí a pomoci jim, si na něj zvyknout. Věřím, že tato zkušenost děti ovlivní nejen ve vnímání umění, ale i jejich okolí. A že se do budoucna budou ke kulturním institucím vracet. Na začátku jsme měli všichni obavy, že se děti mladšího školního věku do atypického prostředí DOXu moc nehodí, ale právě jejich bezprostřednost v Centru současného umění výborně rezonuje.

V současné době běží druhý semestr Kroužku. V něm pokračuje i víc než polovina dětí z pilotního kurzu. Lektorské oddělení zařadilo Kroužek do nabídky programů a do budoucna s ním počítá. Kapacitu jsme nově stanovili na maximum 10 dětí a pokusili jsme se udržet věkovou blízkost, takže jsme nové pololetí inzerovali pro děti od 6 do 10 let. Protože už nejde o součást diplomové práce, zvýšila se cena na 1 300 korun s tím, že se ale také zvýšil počet lekcí na 20 za semestr.

Stále budeme vycházet z náplně DOXu a jeho výstav, ale už nebudeme tolik lpět na tom, abychom byli v expozici pokaždé. Při tvoření koncepce lekcí vycházíme z toho, že nám jde především o pozitivní zážitek dítěte, prožitek a snahu vychovat v něm kriticky pozorujícího diváka umění.

4.4 Hodnocení od vedoucího lektorského oddělení DOXu

Když Eliška poprvé oslovila DOX se záměrem výtvarného kurzu, dlouho jsme se nerozmýšleli. Kurz pro malé děti s maximálním propojením s výstavami, které nejsou úplně pro děti, v budově, která také není úplně pro děti a v instituci, která nemá zatím s takovým formátem ty nejlepší zkušenosti, to znělo jako výzva. Navíc šance mít díky diplomové práci takový projekt komplexně zmapovaný, to vše znělo lákavě a Elišce jsme kývli. Odměnou nám byla a je skvělá zkušenost – s Eliškou i Kroužkem (jak byl „nový“ formát pojmenován). Z mého pohledu vedoucího vzdělávacích programů v DOXu oceňuji koncepčnost práce, připravenost, zodpovědný přístup, schopnost řešit vzniklá dilemata a problémy. To vše zní velice vágně a možná vychází z povahy práce na diplomce, avšak nadšené a motivované děti a spokojení a poučení rodiče jsou vidět každý čtvrtek. Na Elišku jsme pyšní.

Závěr

Tato diplomová práce pojednávala o založení pravidelného zájmového útvaru pro děti v Centru současného umění DOX. To by ale nebylo možné bez prostudování teoretických východisek zájmové a galerijní pedagogiky i psychologie dítěte na prvním stupni základní školy. Vzhledem k tomu, že koncepce kroužku měla plně vycházet z výstavní strategie DOXu, bylo třeba zaměřit se i na samotné cíle a poslání centra.

Na základě teoretických poznatků jsme založili volnočasovou aktivitu Kroužek, která nejenže předávala dětem vizuální obsahy výstav, ale směřovala je i ke kritickému myšlení a uvažování nad tématy expozic. Provoz centra si plně zvykl na pravidelného dětského návštěvníka a samy děti si oblíbily netypické prostředí DOXu. Hlavní cíl práce tedy byl naplněn. Do netradičního prostředí současného umění jsme přinesli tradiční formu volnočasového vzdělávání, což bylo také jedním z cílů práce.

Obsahy lekcí byly postavené tak, aby jim mladší školák plně porozuměl, něco nového se naučil a zároveň se cvičil v kreativě, výtvarných schopnostech i manuálních dovednostech. Během 18 lekcí jsme s dětmi navštívili 7 projektů centra. Kromě nich se nám podařilo sdělit dětem i to, jak taková kulturní instituce jako DOX funguje a co všechno se s ní pojí.

Kroužek je nyní plnohodnotnou součástí vzdělávacích programů Centra současného umění DOX a to je pro mne velkou odměnou a motivací pro další práci s dětmi v galerijním prostředí.

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

I	Leták	102
II	Propagace na Facebooku a Instagramu	103
III	Příhláška	104
IV	Dotazník zpětné vazby	106

MÁŠ Z VÝTVARKY ČTVEREC?
PŘIJĚ TVOŘIT DO DOXU!

KAŽDÝ ČTVRTEK
15:30 – 17:30

DOX

KROUŽEK

**(NEJEN) VÝTVARNÝ KURZ
PRO DĚTI OD 6 DO 12 LET**

KRESLI, MALUJ, STAVĚJ, HRAJ
OBJEVUJ VESMÍR SOUČASNÉHO UMĚNÍ
PĚSTUJ PŘIROZENOU ZVÍDAVOST A CHUŤ POZNÁVAT SVĚT

**CENA ZA SEMESTR
(8. 9. 2016 – 26. 1. 2017)
(18 LEKCI VČETNĚ MATERIÁLU)**

1.100 Kč

**KAPACITA KURZU
OMEZENA
NA MAX. 15 DĚTÍ**

**PŘIHLÁŠKY A INFORMACE
RODINY@DOX.CZ
/ 295 568 104**

**CENTRUM
SOUČASNÉHO
UMĚNÍ DOX**

**POUPĚTOVA 1
PRAHA 7
WWW.DOX.CZ**

Příloha II Screenshot Facebooku a instagramu

The screenshot shows a Facebook page for DOX Prague. The main post is from August 21st, 2016, at 18:40. The text of the post reads: "Máš z výtvarky čtvrtec? Přijď do KROUŽKU! Od září začínáme s kurzem pro děti od 6 do 12 let s názvem KROUŽEK. Chcete, aby vaše děti měly vztah k výtvarnému umění a rozvíjelo se jejich kritické myšlení? Zapište je hned teď..." Below the text is a photograph of children in a workshop setting, some are painting or drawing on a large surface. The post has several interaction buttons: "To se mi líbí", "Komentář", and "Sdílet". On the right side of the page, there are several comments from other users, including one from Marina Vroňanková and another from Zuzka Masopustová. Below the comments, there are some sponsored posts or related content, including "KONFRONTACE" and "DOXAGORA".

The screenshot shows an Instagram post from the account 'doxprague'. The post features a large, colorful poster for the 'KROUŽEK' workshop. The poster has a white background with a green border and contains the following text: "KAŽDÝ ČTVRTEK 15:30 – 17:30", "MÁŠ Z VÝTVARKY ČTVRTEK? PŘIJĎ TVOŘIT DO DOXU!", "KROUŽEK", "MÁŠ Z VÝTVARKY ČTVRTEK? PŘIJĎ TVOŘIT DO DOXU!", "MÁŠ Z VÝTVARKY ČTVRTEK? PŘIJĎ TVOŘIT DO DOXU!", "MÁŠ Z VÝTVARKY ČTVRTEK? PŘIJĎ TVOŘIT DO DOXU!", "MÁŠ Z VÝTVARKY ČTVRTEK? PŘIJĎ TVOŘIT DO DOXU!", "MÁŠ Z VÝTVARKY ČTVRTEK? PŘIJĎ TVOŘIT DO DOXU!", "MÁŠ Z VÝTVARKY ČTVRTEK? PŘIJĎ TVOŘIT DO DOXU!", "MÁŠ Z VÝTVARKY ČTVRTEK? PŘIJĎ TVOŘIT DO DOXU!", "MÁŠ Z VÝTVARKY ČTVRTEK? PŘIJĎ TVOŘIT DO DOXU!". The price is listed as "1.100 Kč". The post has 16 likes and is from 1 day ago. The caption reads: "doxprague Výtvarný kurz KROUŽEK pro děti od 6 do 12 let povede lektorka a judistka Eliška Pýchová. Máš z výtvarky čtvrtec? Tady tě to prostě naučíme!".

Příloha III Přihláška

PŘIHLÁŠKA DO
VÝTVARNÉHO KURZU

KROUŽEK

konaného ve dnech 8. 9. 2016 – 26. 1. 2017

DOX PRAGUE, a.s., IČ: 271 77 718,
se sídlem Praha 7, Poupětova 793/1
zapsaná v OR u Městského soudu
v Praze, oddíl B, vložce č. 9544

DÍTĚ

Příjmení a jméno:

Rodné číslo:

Trvalé bydliště:

KONTAKT NA ZÁKONNÉHO ZÁSTUPCE

1

Příjmení a jméno:

Trvalé bydliště:

Mobil:

E-mail:

2

Příjmení a jméno:

Trvalé bydliště:

Mobil:

E-mail:

POZNÁMKA (zdravotní způsobilost, zdravotní potíže, alergie, omezení apod.):

PŘIHLÁŠKA DO
VÝTVARNÉHO KURZU

KROUŽEK

konaného ve dnech 8. 9. 2016 – 26. 1. 2017

DOX PRAGUE, a.s., IČ: 271 77 718,
se sídlem Praha 7, Poupětova 793/1
zapsaná v OR u Městského soudu
v Praze, oddíl B, vložka č. 9544

PODPISEM TĚTO PŘIHLÁŠKY:

- Vyjadřuji souhlas s tím, aby Dítě navštěvovalo výtvarný kurz KROUŽEK Centra současného umění DOX, zřízeného a provozovaného společností DOX PRAGUE, a.s., konaný ve výše uvedeném datu ve výtvarném ateliéru DOXLAB a výstavních prostorách Centra DOX.
- Prohlašuji, že mé dítě v dobrém zdravotním stavu může bez problémů pobývat v dětském kolektivu a účastnit se činnosti tohoto zájmového kroužku. Případné změny některé z těchto skutečností bezodkladně nahlásím lektorovi tohoto zájmového kroužku.
- Beru na vědomí, že lektoři Centra DOX odpovídají za mé dítě výhradně v době od jeho příchodu do výtvarného ateliéru DOXLAB a po dobu trvání zájmového kroužku. Akceptuji, že není technicky možné zajistit hlídání dětí při jejich předčasném příchodu do budovy.
- Beru na vědomí, že doprovodný program KROUŽEK je součástí diplomové práce studentky navazujícího magisterského studia na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.
- Souhlasím s tím, že za Dítě uhradím veškerou škodu způsobenou Dítětem během konání KROUŽKU, a to v souladu s § 2920 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.
- Souhlasím s úhradou poplatku ve výši 1.100 Kč bez DPH za účast Dítěte na výtvarném kurzu KROUŽEK. Tato částka je splatná před nástupem na KROUŽEK na pokladně Centra DOX.
- Souhlasím s možností pořizování obrazových a zvukových záznamů, které zachycují mé dítě v souvislosti s činností KROUŽKU, a jejich následným užitím po dobu 5 let, zejména pak se zveřejňováním v tisku nebo v elektronických médiích za účelem propagace Centra DOX a jeho volnočasových aktivit. Tento souhlas můžete kdykoliv odvolat, a to v sídle společnosti DOX PRAGUE, a.s., či prostřednictvím emailu rodiny@dox.cz.
- Beru na vědomí, že v souladu se zák. č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů bude společnost DOX PRAGUE, a.s., IČ: 271 77 718, se sídlem Praha 7, Poupětova 793/1, bude zpracovávat osobní údaje uvedené v této přihlášce, a to pro účely evidence a registrace Dítěte v KROUŽKU. Poskytnutí těchto údajů je nezbytné pro poskytování výše uvedených služeb (účast Dítěte v KROUŽKU). Údaje budou zpracovávány po dobu trvání účasti Dítěte v KROUŽKU a dále pak po dobu nezbytně nutnou k zajištění práv a povinností společnosti DOX PRAGUE, a.s., resp. po dobu, kterou je DOX PRAGUE, a.s., povinna údaje uchovávat podle obecně závazných právních předpisů. V souladu s § 11 a 21 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů má zákonný zástupce právo na přístup ke svým údajům a údajům Dítěte a na jejich opravu, doplnění, blokaci a likvidaci nesprávných údajů, jsou oprávněni požádat o poskytnutí informací o osobních údajích, které jsou o nich zpracovávány.

Datum:

Podpis:

Příloha IV Dotazník zpětné vazby

Navštěvujete s dětmi výstavy a akce v galeriích? Pokud pravidelně, doplňte prosím jak často.

Jaká byla Vaše motivace přihlásit dítě/děti na pravidelný zájmový kroužek v galerii a konkrétně v centru DOX?

Navštívil/-a jste centrum DOX někdy před zahájením Kroužku?

Kde jste se o Kroužku dozvěděl/-a?

Bude Vaše dítě chodit do Kroužku i v dalším semestru? Pokud ano, napište proč.

Vyprávělo Vám dítě o tom, co na Kroužku dělalo? Pokud si vzpomenete na konkrétní situaci, můžete popsat.

Absolvoval/-a jste během semestru jinou akci DOXu (výstava, komentovaná prohlídka, rodinná dílna...)?

Dokázal/a byste říct, jestli Vaše zkušenost s Kroužkem ovlivnila Váš zájem o současné umění? Pokud ano, tak spíše pozitivně, nebo negativně?

SEZNAM ZDROJŮ

Literatura:

BIRD, Michael. *Vincent's Starry night and other stories: A children's history of art*. London: Laurence King Publishing, 2016. ISBN 978-1-78067-614-2.

BRABCOVÁ, Alexandra, ed. *Brána muzea otevřená: [průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea]*. Náchod: Juko, [2003]. 583 s. ISBN 80-86213-28-5.

CÍSLEROVÁ, Michaela. *Po stopách svaté Anežky: průvodce Anežským klášterem a pracovní knížka pro děti i rodiče*. V Praze: Národní galerie, 2016. 55 stran, 30 nečíslovaných stran obrazových příloh. ISBN 978-80-7035-628-9.

CÍSLEROVÁ, Michaela. *Pátřej po zdech Anežského kláštera*. Praha: Národní galerie v Praze, 2016.

ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 655 s. ISBN 80-7178-463-X

DAVID, Jiří. *Století dítěte a výzva obrazů: (eseje)*. 2., rozš. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 351 s., [4] s. obr. příl.: Spisy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, sv. č. 113. ISBN 978-802-1045-934.

DOSTÁL, Martin, Jiří PŘIBÁŇ a Petr VOLF. *Tomáš Císařovský Úmysl a trochu náhoda*. 1. KANT, 2016. ISBN 978-80-7437-218-6.

DOX Centrum současného umění = DOX Centre for Contemporary Art: start. Praha: Dox Centre for Contemporary Art, ©2008. 119 s. ISBN 978-80-904213-0-1.

DYTRTOVÁ, Kateřina. *Umění a kultura - oblast RVP*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2006. 100 s. Skripta. ISBN 80-7044-761-3.

FULKOVÁ, Marie. *Diskurs umění a vzdělávání*. Vyd. 1. Jinočany: H, 2008, 335 s. ISBN 978-80-7319-076-7.

FULKOVÁ, Marie, Lucie HAJDUŠKOVÁ a Vladimíra SEHNALÍKOVÁ. *Galerijní a muzejní edukace 1: vlastní cestou k umění: vzdělávací programy Uměleckoprůmyslového musea v Praze a Galerie Rudolfinum v roce 2011*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2012, 315 s. ISBN 978-80-7101-111-8.

HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011. 239 s.

HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. 774 stran. ISBN 978-80-262-0873-0.

HILTON, Kyle. *Art history paper dolls*. 1. Chronicle books, 2014. ISBN 978-1-4521-2924-2.

HLAVSA, Jaroslav, ed. a kol. *Psychologické problémy výchovy k tvořivosti*. 1. vyd. Praha: SPN, 1981. 239 s. Knižnice psychologické literatury.

HORÁČEK, Radek, ed. a ZÁLEŠÁK, Jan, ed. *Aktuální otázky zprostředkování umění: teorie a praxe galerijní pedagogiky, vizuální kultura a výtvarná výchova*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 190 s. ISBN 978-80-210-4371-8.

HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění: poslání, možnosti a podoby seznamování veřejnosti se soudobým výtvarným uměním prostřednictvím aktivizujících programů na výstavách*. [Brno]: CERM, 1998. 142 s., [12] s. obr. příl. ISBN 80-7204-084-7.

HORÁK, Ondřej. *Proč obrazy nepotřebují názvy*. 1. vyd. V Praze: Labyrint, 2014. [103] s. ISBN 978-80-86803-28-9.

HORÁK, Ondřej. *Průvodce neklidným územím: příběhy českého výtvarného umění (1900-2015)*. 1. vydání. V Praze: Labyrint, 2016. 243 stran. Magnus art. ISBN 978-80-87260-84-5.

CHROBÁK, Ondřej, KORYČÁNEK, Rostislav a VANĚK, Martin. *Jak se dělá galerie*. 1. vydání. V Brně: Moravská galerie, 2016. 61 stran. ISBN 978-80-7027-303-6.

KAPLÁNEK, Michal. *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. 175 s. ISBN 978-80-262-0450-3.

KAPLÁNEK, M. *Metodiky zájmových činností I*. Přístup z: www.tf.jcu.cz/getfile/5460bfa74edfaa01

KESNER, Ladislav. *Muzeum umění v digitální době: vnímání obrazů a prožitek umění v soudobé společnosti*. Vyd. 1. V Praze: Národní galerie, 2000. 259 s., [8] s. obr. příl. ISBN 80-7035-155-1.

KONÁRKOVÁ, Marcela. *Galerie, aneb, Arturovo dobrodružství*. První vydání. Praha: Meander, 2015. 20 nečíslovaných stran. Modrý slon; 83. svazek. ISBN 978-80-87596-46-3.

LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. Psyché. ISBN 80-247-1284-9.

MAYHEW, James. *Katie and the Bathers*. Sydney: Orchard Books Australia, 2004. ISBN 978-1-84362-035-8.

PIAGET, Jean a INHELDER, Bärbel. *Psychologie dítěte*. Překlad Eva Vyskočilová. Vyd. 6., V této edici 1. Praha: Portál, 2014. 142 s. Klasici. ISBN 978-80-262-0691-0.

READ, Herbert Edward. *Výchova uměním*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1967. 421 s.,

STADLEROVÁ, Hana a kol. *ZOP: zkušenost, odbornost, praxe v psychodidaktické přípravě učitele výtvarné výchovy v primárním vzdělávání*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 250 s. ISBN 978-80-210-5399-1.

SLAVÍK, Jan, Vladimír CHRZ a Stanislav ŠTECH. *Tvorba jako způsob poznávání*. V Praze: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2335-1.

STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana, ed. et al. *Mezi viděním a věděním = Between seeing and knowing: sborník kolokvia doktorského studia oboru Výtvarná výchova pořádaného 9.9.2009 na Katedře výtvarné kultury PF UJEP v Ústí nad Labem*. Vyd. 1. V Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2009. 115 s. Sborník. ISBN 978-80-7414-152-2.

Aktivní zóny v galerijní praxi. STUHLÍKOVÁ, Alice. *Mezi viděním a věděním: Between seeing and knowing : sborník kolokvia doktorského studia oboru Výtvarná výchova pořádaného 9.9.2009 na Katedře výtvarné kultury PF UJEP v Ústí nad Labem*. V Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2009, 83 - 87. ISBN 978-80-7414-152-2.

ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. 207 s. ISBN 978-80-7367-551-6.

Proměny vizuálně obrazných vyjádření v galerijních animacích. ŠKALOUDOVÁ, Barbora. *Mezi viděním a věděním: Between seeing and knowing : sborník kolokvia doktorského studia oboru Výtvarná výchova pořádaného 9.9.2009 na Katedře výtvarné kultury PF UJEP v Ústí nad Labem*. V Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2009, 88 - 92. ISBN 978-80-7414-152-2.

ŠOBÁŇ, Marek, HRBEK, David a HAVLÍK, Vladimír. *Škola muzejní pedagogiky 6*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 121 s. ISBN 978-80-244-1871-1.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 394 s. Monografie. ISBN 978-80-244-3034-8.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Škola muzejní pedagogiky 1: poznámky k partnerství výtvarné a muzejní pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 131 s. ISBN 978-80-244-1866-7.

Vzdělávací programy mají umožnit poznání aneb Brána mysli otevřená. ŠTECH, Stanislav. *Brána muzea otevřená: [průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea]*. Náchod: Juko, 2003, 66 - 85. ISBN 80-86213-28-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.

VÁLKA, Leoš, Jaroslav ANDĚL a Michaela ŠÍPLOCHOVÁ. *Centrum současného umění DOX*. 1. Praha: DOX PRAGUE, 2015. ISBN 978-80-87446-42-3.

VOLF, Petr. Sport je umění: sportovní tematika v českém výtvarném umění 20. a 21. století = Sport is art: sports themes in Czech art of the 20th and 21st centuries. Praha: KANT, 2015. ISBN 978-80-7437-162-2.

Internetové zdroje:

Art after school. *Guggenheim* [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: https://www.guggenheim.org/event/event_series/art-after-school

Ateliéry. *Národní galerie v Praze* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.ngprague.cz/ateliery>

CCCB: *Centre de cultura contemporània de Barcelona* [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.cccb.org/en>

Česká cena za architekturu 2016. *DOX Centrum současného umění* [online]. [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <http://www.dox.cz/cs/vystavy/ceska-cena-za-architekturu>
Edukace. *Galerie hlavního města Prahy* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.ghmp.cz/29-edukace/>

Doprovodné programy. *GASK* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.gask.cz/cs/doprovodne-programy>

Karel Nepraš: Rodina připravená k odjezdu. *DOX Centrum současného umění* [online]. 2016 [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <http://www.dox.cz/cs/vystavy/karel-nepras-rodina-pripravena-k-odjezdu>

Vzducholod' Gulliver. *DOX Centrum současného umění* [online]. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <http://www.dox.cz/cs/vystavy/vzducholod-gulliver-1>

Galerie hrou. *DOX Centrum současného umění* [online]. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://www.dox.cz/cs/pro-rodiny/galerie-hrou>

HAVEL. *DOX Centrum současného umění* [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.dox.cz/cs/vystavy/havel>

Museum fur Kids. *Museum der moderne* [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.museumdermoderne.at/de/junges-museum/museum-fuer-kids/>

MoMA: *Museum of modern art* [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <https://www.moma.org/>

OFFENES ATELIER. *Berlinische Galerie* [online]. Museum fur moderne kunst [cit. 2017-04-05]. Dostupné z:

https://www.berlinischegalerie.de/kalender/details/?tx_cal_controller%5Bview%5D=event&tx_cal_controller%5Btype%5D=tx_cal_phpicalendar&tx_cal_controller%5Buid%5D=546&tx_cal_controller%5Byear%5D=2017&tx_cal_controller%5Bmonth%5D=05&tx_cal_controller%5Bday%5D=03&cHash=2992c694bdcde9f2bb2a95fba1c64c

PROGRAM: Datový stín. *DOX Centrum současného umění* [online]. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <http://www.dox.cz/cs/skoly-a-skupiny/program-datovy-stin>

Pro děti. *Galerie výtvarného umění v Ostravě* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: http://gvuo.cz/programy_verejnost_deti.html#aktual

SPORTU ZDAR!. *DOX Centrum současného umění* [online]. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <http://www.dox.cz/cs/vystavy/sportu-zdar>

TATE MODERN [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.tate.org.uk/>

TOMÁŠ CÍSAŘOVSKÝ: Úmysl a trochu náhoda. *DOX Centrum současného umění* [online]. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <http://www.dox.cz/cs/vystavy/tomas-cisarovsky-umysl-a-trochu-nahoda>

Výtvarné dílny pro děti. *Moravská galerie* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/vzdelavani/vytvarne-dilny/dilny-pro-deti.aspx>

Výtvarka. *Slovenská národná galéria* [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: http://www.sng.sk/sk/programy/688_vytvarka

Vzdělávání. *MUO Muzeum umění Olomouc* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.muoc.cz/vzdelavani/>

Vzdelávanie. *GMB: Galéria mesta Bratislavy* [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.gmb.sk/sk/content/skoly?sessid33a9da58c392d6140ed2781659e29839=50533a7dfc9dee7b44fccb88e7d7b554>

Tiskové zprávy:

DOX Tiskové zprávy [online]. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <http://www.dox.cz/cs/press/tiskovy-servis>

Press - Česká cena za architekturu [online]. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <https://ceskacenaazaarchitekturu.cz/press/>

Tisková zpráva: Nad Prahou vyrostla obrovská vzducholod', dostupné z: <http://www.dox.cz/cs/press/tiskovy-servis>

Tisková zpráva: Tomáš Císařovský 1512, dostupné z: <http://www.dox.cz/cs/press/tiskovy-servis>

III. Tisková zpráva – 15. 9. 2016 – vyhlášení vítězů, dostupné z <http://www.libenskyaward.com/2016-2/tiskove-zpravy/>

Normy:

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 74/2005 sb., o zájmovém vzdělávání

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8.